

Boplatslämningar utmed Rv 40

Arkeologisk utredning, etapp 2, inför breddning av
Rv 40 sträckan Nässjö-Eksjö, Nässjö, Norra Solberga,
Höreda och Eksjö socknar i Nässjö och Eksjö kommuner,
Jönköpings län

Boplatslämningar utmed RV 40

Arkeologisk utredning etapp 2 inför breddning av Rv 40 sträckan Nässjö-Eksjö, Nässjö, Norra Solberga, Höreda och Eksjö socknar i Nässjö och Eksjö kommuner, Jönköpings län.

Rapport, foto och ritningar: Jörgen Gustafsson och Anna Ödeén
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor, Geografiska Grunddata samt Geodata (FUK) är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833, nr MS2012/03742 samt dnr i2012/1091.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2015

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Målsättning och metod	6
Topografi.....	7
Fornlämnings- och kulturmiljö.....	8
Tidigare undersökningar.....	11
Resultat.....	12
BL001, Bråna.....	12
BL002, Stackeryd	13
BL003, Gisshult	13
BL004, Gisshult	13
BL005, Gisshult	15
BL006, Lönås.....	15
BL007, Kårarp	16
BL008, Marietorp.....	18
BL009, Marietorp.....	19
BL010, Rosan	19
BL011, Broarp	22
BL012, Broarp	24
BL013, Broarp	24
BL014, Broarp	25
FE005, Åbylund.....	27
BL015, Abborragölen.....	27
FE015, Munkadal.....	28
BL016, Alversjö och Tannarp	29
Fynd.....	30
Åtgärdsförslag.....	32
Administrativa uppgifter.....	35
Referenser.....	36
Tryckta källor.....	36
Arkiv.....	36
Kartunderlag.....	36

Bilagor

- Bilaga 1. Översiktskartor
- Bilaga 2. Ordlista

FIGUR 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 63E 8iN och 63E 8jN. Skala 1:100 000.

Sammanfattning

Med anledning av Trafikverkets planer på att bredda Rv 40 mellan Nässjö och Eksjö har en arkeologisk utredning, etapp 2, genomförts utmed sträckan. Det var 19 lokaler som var aktuella under utredningen, framförallt med troliga förhistoriska boplatslägen men också lämningar av yngre karaktär som torplämningar.

Under utredningen, som skedde genom sökschaktning och provrutsgrävning påträffades ett antal härdar, stolphål och gropar vilket indikerar boplatser. Av dessa var det fyra lokaler som hade en koncentration av boplatslämningar.

Vid Bråna och det som har benämnts BL001 framkom sju stolphål och en boplatsgrop. Lämningarna hade förhistorisk karaktär. Platsen har med största sannolikhet haft fler anläggningar, som har grävts bort vid tidigare vägbreddningar.

Vid Rosan, BL010, påträffades också boplatslämningar, fem stolphål, tre boplatsgropar och två härdar. De ligger i en sydsluttning ned mot Rv 40 och på andra sidan vägen är fastigheten Rosan som på storskifteskartan från sent 1700-tal är platsen för en bytomt. I samband med utredningen fick vi också kännedom om ett lösfynd av en skafthålsyx som har gjorts endast 100 meter från utredningsområdet. Detta tillsammans med boplatslämningarna visar på att människor vistats i området under förhistorisk tid.

BL011 låg vid fastigheten Broarp som har varit gästgiveri med anor tillbaka till 1600-talet. I en sydsluttning nordost om Broarps gård påträffade vi under utredningen sex förhistoriska anläggningar, tre stolphål och tre rännor. Koncentrationen av dessa och framförallt placeringen av rännorna ger indikationer på någon form av konstruktion, det kan röra sig om ett hus.

Inom fastigheten Broarp låg också vårt utredningsområde BL014. På platsen fanns en gång torpet Åbylund (FE005) och vi sökschaktade för att finna lämningar efter det, utan resultat. Men det är också ett bra boplatsläge ut stenåldersperspektiv. Vid utredningen på platsen fann vi två flintabitar som visar att de misstänkar vi hade stämde. Flintan kommer från mesolitikum, den tid som också kallas samlar- och jägarstenåldern och det var en period när vattendragen har varit viktiga vid val av boplatser.

Förutom dessa områden fanns också enstaka anläggningar, som stolphål och gropar, inom fler av våra utredningsområden. Vi har dock valt att inte föreslå en fortsättning av dessa. De har varit för få och inte legat i de koncentrationer som förhistoriska boplatser brukar uppvisa.

De områden som vi anser bör gå vidare till förundersökning är BL001, BL010, BL011 och BL014. Se vidare under "Åtgärdsförslag" i slutet av rapporten.

Inledning

Under oktober 2014 och april 2015 har en arkeologisk utredning, etapp 2, genomförts utmed Rv 40 sträckan Nässjö - Eksjö.

Anledningen till utredningen var Trafikverkets planer på en breddning av vägsträckan för att bygga en så kallad 1+2 väg. Det var sammanlagt 19 lokaler eller utredningsområden som var aktuella under arbetet (FIGUR 1 OCH BILAGA 1). Tillsammans utgjorde dessa cirka 15 hektar. Förutom lokalerna utmed den befintliga vägsträckningen fanns också en (BL007) vid en alternativ ny vägsträckning mellan Rosan och Vinkan (BILAGA 1).

Beställare av utredningen var Trafikverket. Fält- och rapportansvarig var Anna Ödeén, antikvarie vid Jönköpings läns museum.

Målsättning och metod

Målsättningen med utredningen var att fastställa om det fanns under mark dolda lämningar inom utredningsytorna. Landskapets skiftande karaktär gjorde att vi kunde förvänta oss boplatsspår från samtliga historiska perioder.

De metoder som användes var dels sökschaktning ned till anläggningsnivå med hjälp av traktor- och bandgrävare, dels provrutsgrävning för hand. Under sökschaktningen, som ägde rum i oktober – november, var det vissa lägre belägna och sankta områden som fick uteslutas på grund av risken att köra fast. Dessa mindre undantag redogörs för under respektive lokal och beskrivningen av dessa. Rutgrävningen för hand genomfördes i 0,5 x 0,5 – 1 x 1 meter stora rutor. Materialet i provrutorna skärslavades nogsamt igenom för hand upp i fyllfat i de områden där jordmånen var humös och fet (FIGUR 2). Där jordmånen var mer sandig och under de dagar som väderleken tillät sållades materialet.

FIGUR 2. Provrutsgrävning inom BL008, Marietorp. I bakgrunden syns Rv 40 och Sjunnerydssjön.

I kartorna finns också benämningen provgrop. Med det avses mindre gropar som grävdes där träden stod så tätt att det inte var möjligt att anlägga större rutor, men där ändå topografin visade på ett möjligt läge för stenålderslämningar. Detta har endast tillämpats i två av lokalerna; BL007 och BL009.

Två av lokalerna indikerade utifrån det äldre kartmaterialet lägenhetsbebyggelser, FE 005 som är platsen för torpet Åbylund och FE015, som är platsen för torpet Munkadal. Dessa båda områden söktes också av med metalldetektor. Dessutom gjordes en extra genomgång av kart- och arkivmaterialet runt dessa båda torp. Denna gav dock inte mer kunskap om platserna.

Alla schakt, rutor samt framkomna anläggningar har mätts in med hjälp av nätverks RTK. Ett urval av anläggningarna har fotograferats digitalt.

Topografi

Utmed den 1,5 mil långa sträckan från Bråna och BL001 i väster till Abborragölen och BL015 i öster förändrar sig topografin något. Längst i väster, mot Nässjö, är höjden 285 meter över havet,

FIGUR 3. Utsikt från BL001, Bråna. Fotot taget mot nordöst.

sedan planar det ut ner mot Sjunnerydssjön och ju längre österut man kommer, för att närmast Eksjö ligga på 210 meter över havet.

Berggrunden förändras också från att i Nässjö utgöras av Almesåkragruppens formationer, till att domineras av äldre graniter längre österut mot Eksjö. Däremellan, mellan sjöarna Sjunnerydssjön och Norra och Södra Vixen, löper ett nord-sydligt stråk med diabas (SGU 1989a).

Jordarterna domineras generellt av morän, deponerad över kalt berg. I öster, där berggrunden utgörs av äldre graniter består jordarterna av sand och grus (SGU 1989b).

De utredningsområden som var aktuella under detta uppdrag var framförallt belägna i åkermark med några mindre partier i skogsmark.

Fornlämnings- och kulturmiljö

De aktuella utredningsområdena ligger norr om en historisk gränsbygd med rötter i yngre järnålder/tidig medeltid. Gränserna rör dels flera socknar och vid Gissshultasjön möts hela fyra härader: Södra Vedbo härad, Njudungs Östra och Västra härad samt Tveta härad. Vissa delar av området har prägel av vad man brukar kalla ett marginalområde, till exempel har det få registrerade förhistoriska lämningar. Flera av de aktuella lokalerna ligger under gårdar och byar med medeltida belägg. Här nämns de från väster till öster:

Bråna

Bråna har äldsta belägg i de skriftliga källorna och nämns första gången år 1480, då det skrivs *Brona*. Namnet kommer från *bråne* vilket betyder svedjeland (Agertz 2008). Den aktuella vägkorridoren passerar genom Brånas ängsmark och en del av gårdens norra åkergräde (Jansson 2014).

Stackeryd

Stackeryd har förleden *stack* som kan komma från ordet höstack eller eventuellt *stäk*, ett fast fångstredskap. Efterleden *ryd* betyder röjning. Första gången Stackeryd nämns är 1549. Intill BL002, som ligger på Stackeryds ägor, finns ett röjningsröseområde registrerat - fornlämning 167:1, Nässjö socken. På Lagaskifteskartan kan flera av de rösen identifieras som vi ser i markerna än i dag (Jansson 2014). Under indelningsverket var Stackeryd tillsammans med Bråna rusthåll vid Smålands kavalleriregemente (Castegren 1964). Ett rusthåll var en gård som var skattebefriad och istället stod för häst, ryttare och utrustning till kavalleriet.

FIGUR 4. Damm och vall som tillhör kvarnen vid Gisshult, fornlämning 253:1, Norra Solberga socken.

Gisshult

Gisshult nämns första gången 1542 och skrivs då *Gydzhwlt*. Förleden kan vara sjönamnet *Gudsio* som nämns i de skriftliga källorna redan år 1320. Efterleden *hult* är i betydelsen lövvegetation. Frälsegården Gisshult upphöjdes 1672 till säteri (Gustafsson 1986).

En kvarn nämns på Gisshults ägor i ett protokoll från kvarnkommissionen år 1697 (Gustafsson 1986). Dessutom redovisas lämningarna efter kvarndriften i en avmätningsskarta från 1867. Intill kvarnen finns på den äldre kartan ett kvarnhus och ytterligare en byggnad (Jansson 2014). Fram till 1930-talet var ett mindre sågverk igång på platsen och ytterligare ett tiotal år användes vattenkraften till ett litet elverk. Kvarnlämningen finns idag registrerad som fornlämning 253:1, Norra Solberga socken (FIGUR 4).

Lönås

Lönås skrivs *Lyneås* 1541 och namnets förled kan härstamma från *lyne* vilket betyder lönn eller *lind*. Efterleden *ås* är i betydelsen höjdstreckning.

Kårarp

Inom Kårarps ägor ligger lokalen BL007 där lösfynd av två skaft-hålsyxor har gjorts, fornlämning 54:1 Eksjö socken. Enligt FMIS ska yxorna numera finnas på Jönköpings läns museum, men vid en kontroll i våra magasin kunde de inte återfinnas. Namnet Kårarp nämns första gången cirka 1510 då det skrivs *Karatorp*. Förleden härstammar från mansnamnet *Kåre* och efterleden från *torp* vilket är i betydelsen nybygge (Agertz 2008).

Marietorp

På de historiska kartorna över Marietorp finns i södra delen, där utredningsområdena BL008 och BL009 ligger, en äng vid namn Herrängen som kan vara bebyggelseindikerande (Jansson 2014).

Intill det här området finns också de registrerade lösfynden efter en skafthålsyxa, en håleggad flintyxa samt flintspån, fornlämning 54:1, Norra Solberga socken. Ortnamnet Marietorp skrivs 1505 *Margredetorp* där förleden härstammar från kvinnonamnet *Margrete* och efterleden från *torp* är i betydelsen nybygge (Agertz 2008).

Rosan

Äldsta belägget för Rosan är från 1542 och på storskifteskartan från 1795 ligger en bytomt på platsen som i dag är bebyggd (Jansson 2014). 1542 skrivs ortnamnet *Rossinna* som kan komma från *rås* i betydelsen kärrdrag, sankmark (Agertz 2008).

Broarp

Vid Broarp har det legat ett gästgiveri som finns registrerat i fornminnesregistret som fornlämning 73:1 Höreda socken. Läget för ett gästgiveri är naturligt med tanke på vägarna som möts: den mellan Nässjö och Eksjö samt den som går söderut mot Stensjön och Vetlanda. Gästgiveriet ska ha anor från 1600-talet och de två gårdarna i byn turades om att ta emot resanden varannan vecka (Höreda hembygdsförening 1972). Det historiska kartmaterialet och storskifteskartan från 1805 visar också på en bytomt på platsen (Jansson 2014). Tomten är i dag bebyggd. Första gången Broarp nämns i de historiska källorna är 1542, då det skrivs *Broårp*. Förleden är *bro* i betydelsen kavelbro och efterleden *torp* är i betydelsen nybygge (Agertz 2008).

Alversjö

Ortnamnet Alversjö är ett sjönamn: *Alwa siö* av mansnamnet *Alvir* och *siö* i betydelsen insjö. Första gången det nämns är år 1505 då det skrivs *Aluisiø* (Agertz 2008).

Tannarp

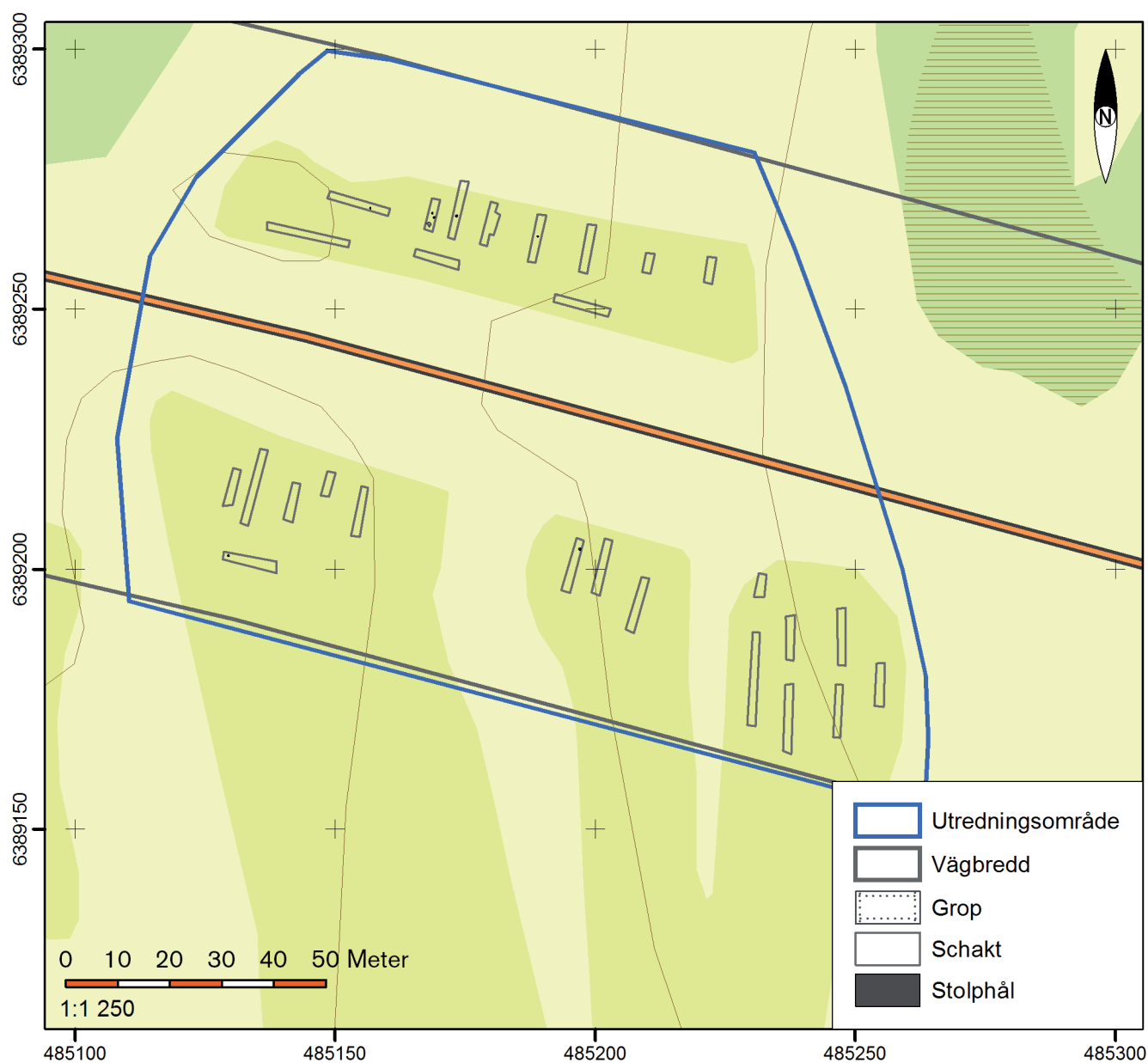
Intill Tannarp ligger på en karta från 1910 ett torp benämnt Allmänningen. Det bör ha fått sitt namn efter just en allmänning då lantmätaren på en karta från 1730 har ritat ut en husschablon och beskriver den som ”tvenne backstugor, för någon tid sedan uppsatta på allmänningen” (Jansson 2014). Området har varit allmänning för Eksjö och Höreda socknar under flera hundra år och har från medeltid och framåt burit en prägel av utmark och skog (Ameziane 2008). Utredningsområdet BL016 ligger på Tannarps ägor och i dess norra gräns finns en domarring registrerad, fornlämning 26:1, Höreda socken. År 1540 skrivs ortnamnet *Tønnestørp* där förleden kan vara ett mansnamn *Tønne* eller *Tanne* och efterleden är *torp* i betydelsen nybygge.

Tidigare undersökningar

En utredning, etapp 1, genomfördes i juni 2014 genom inventering av den aktuella vägsträckan och resultatet av denna ligger till grund för föreliggande utredning. Under inventeringen påträffades framförallt fossil åkermark i form av röjningsröseområden, ett fåtal av dessa bedömdes vara fornlämningar och äldre än från 1850. Men även potentiella boplatsslägen kunde konstateras (Jansson 2014).

I övrigt har inga tidigare undersökningar gjorts inom det aktuella vägområdet.

FIGUR 5. Schaktplan över BL001, Bråna.

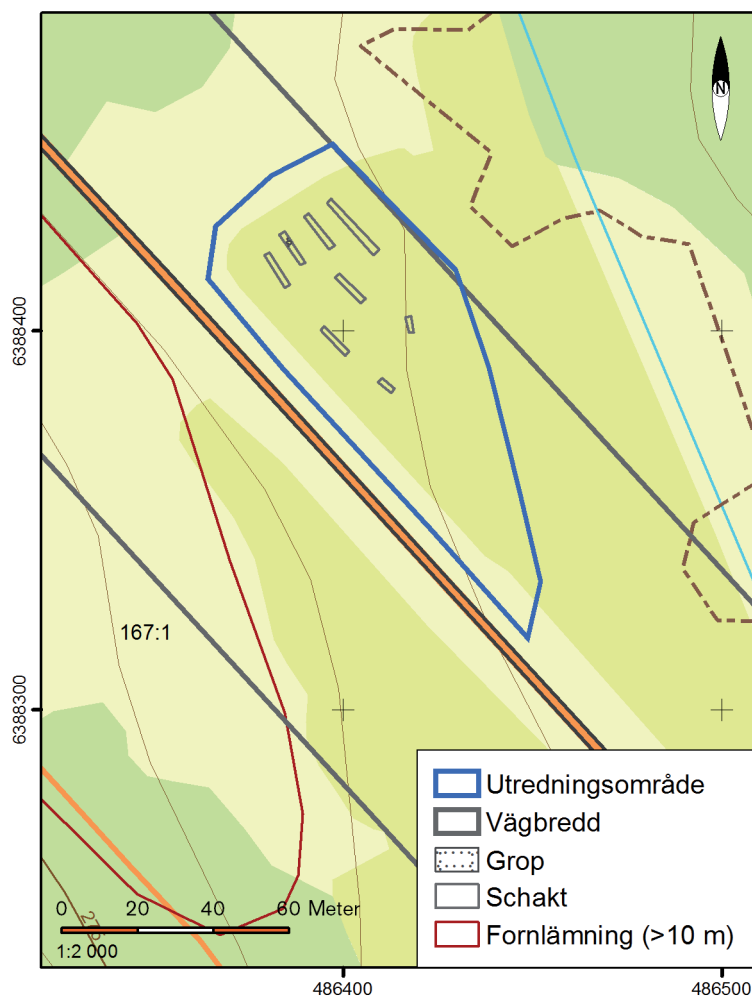

Resultat

BL001, Bråna

Lokalen BL001 var cirka 1,7 hektar stor, den bestod av hag- och åkermark och låg i ett höjdläge i kuperad terräng, 275–290 meter över havet. Lokalen genomkorsades av Rv 40. I områdets norra del låg stora mängder röjningssten vilket omöjliggjorde schaktning där. Söder om Rv 40 fanns naturliga terrasser som delade upp området i avgränsade åkerytor. Matjordslagret i området var mycket tjockt med en upp till 0,8 meter mörkbrun, fet mylla.

27 schakt till en sammanlagd längd av 250 meter grävdes i området och boplatsslämningar i form av sju stolphål samt en boplatsgrop påträffades under arbetet (FIGUR 5). Anläggningarna hade en förhistorisk karaktär.

FIGUR 6. Schaktplan över BL002, Stackeryd.

BL002, Stackeryd

Lokalen BL002 var cirka 0,5 hektar stor och belägen i en svag östsluttning bestående av betesmark med sank mark i områdets östligaste del. Den delen av området gränsade också till ett mindre vattendrag och kunde inte sökschaktas då det inte bar grävmaskinen (FIGUR 5). Området låg 255–260 meter över havet.

Åtta schakt till en sammanlagd längd av 80 meter grävdes inom lokalen och en boplatsgrop av yngre karaktär påträffades.

BL003, Gissshult

Lokalen BL003 var 1 hektar stor, relativt plan och låg 260–265 meter över havet. Den bestod i västra delen av en bearbetad/harvad åkeryta vilket blottade den stora mängd sentida skräp som var difört. Det troliga är att området, som hade flera sank partier och i norr gränsade till ett vattendrag, har fått nya massor av matjord påfört för att om möjligt förbättra bärigheten. Den östra delen av området bestod av åker beväxt med vall.

I den östra delen av lokalen grävdes tre sökschakt med grävmaskin samt åtta provrutor för hand. Den sammanlagda schaktlängden var 35 meter. I den västra delen grävdes endast fem provrutor för hand (FIGUR 7). Dessutom gjordes en okulär besiktning av den öppna jordytan för att om möjligt se några förhistoriska spår i form av sönderplöjda härdar eller skärvig sten.

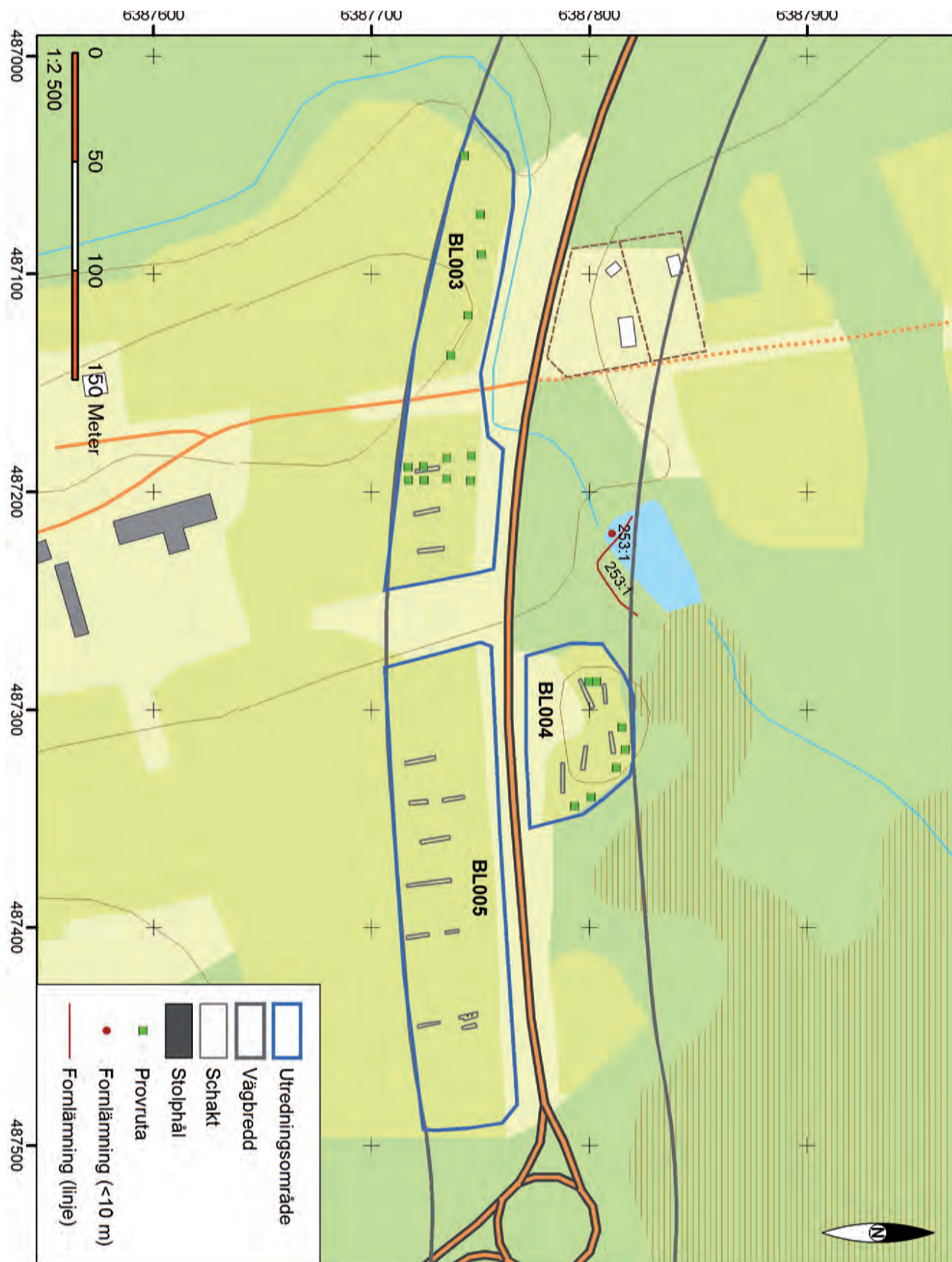
Inom BL003 påträffades dock endast recent material, inga förhistoriska lämningar eller fynd.

BL004, Gissshult

I lokalen BL004 fanns ett centralt placerat impediment med röjningssten som omgärdades av åt väster, norr och öster sluttande ytor vilka i sin tur gränsade mot mossmarker (FIGUR 7). Impedimentet låg 270 meter över havet och marken runt det bestod av betesmark. Matjordslagret var mycket stenigt och flera jordfasta stenblock påträffades under schaktningen.

Intill och väster om BL004 ligger fornlämning 253:1, Norra Solberga socken, som är en kvarnlämning. Det är också den kvarnlämningen med tillhörande byggnader som har kunnat ses i det historiska kartmaterialet (Jansson 2014).

BL004 var 0,3 hektar stort och där grävdes fem sökschakt med grävmaskin till en sammanlagd längd av 60 meter samt handgrävdes 7 provrutor. Inga anläggningar påträffades inom lokalen. Det framkom inte heller några konstruktioner som kan kopplas samman med kvarnlämningen eller dess tillhörande byggnader. Detsamma gäller lokalerna BL003 och BL005, som också kan ha varit aktuella med den äldre kartans hussymboler i åtanke.

FIGUR 7. Schaktplan över BL003–005, Gissshult.

BL005, Gissshult

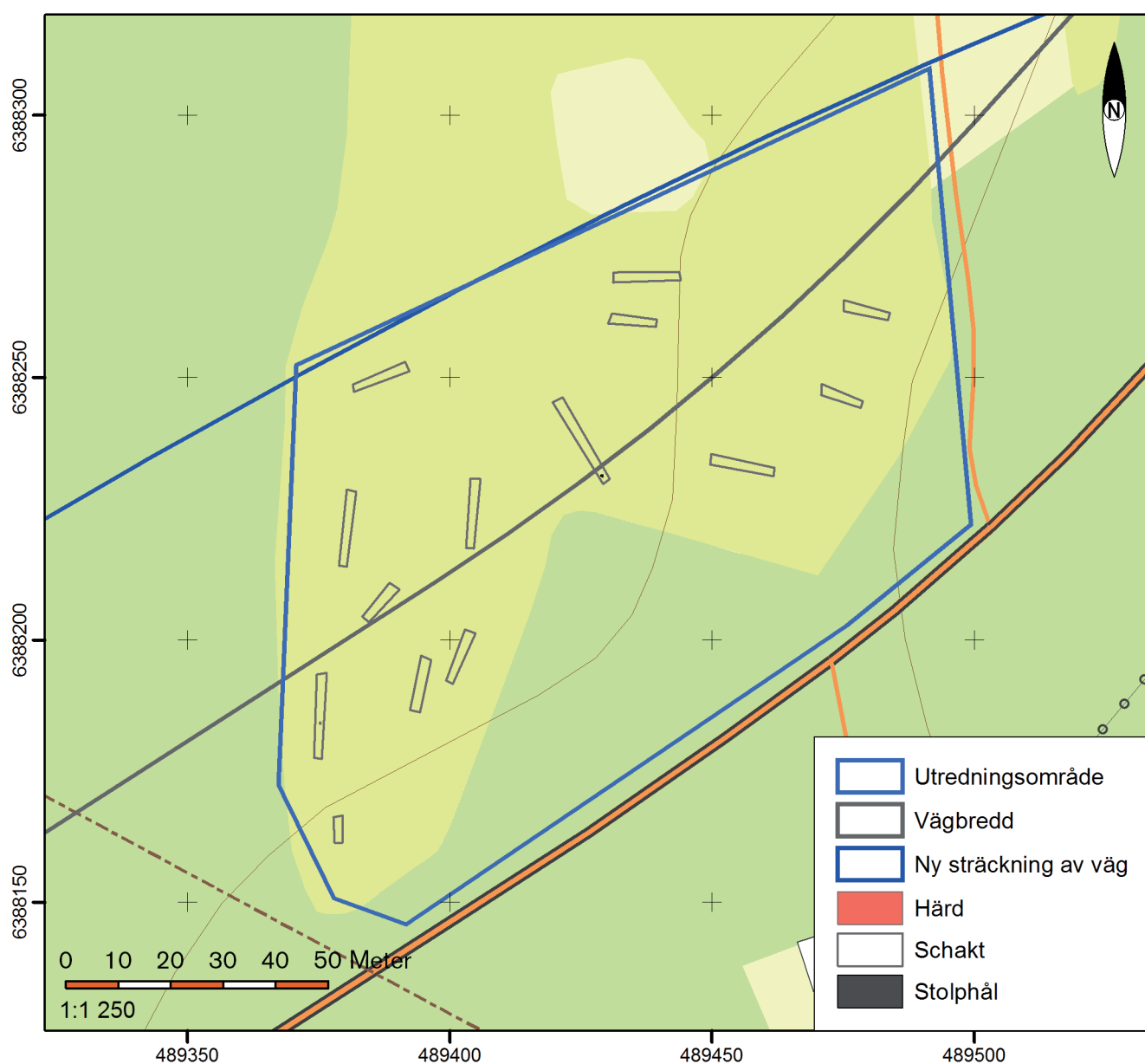
BL005 var 1,2 hektar stort och låg i ett relativt flackt område som var beväxt med klövervall. Det låg 265 meter över havet.

Inom lokalen grävdes 10 schakt, med hjälp av bandgrävare, till en sammanlagd längd av 110 meter (FIGUR 7). Tre stolphål påträffades under sökschaktningen, men de tolkades som ensamliggande och ej tillhöriga någon konstruktion.

BL006, Lönås

BL006 var en kuperad, öppen yta med impediment bestående av röjningssten och lövträd (FIGUR 9). I sydöstra begränsningen av området växte också lövträd i mindre dungar och med röjningssten uppslängt i rösen/stentippar. Markslaget var åker beväxt med vall

FIGUR 8. Schaktplan över BL006, Lönås.

FIGUR 9. Översiktspild över östra delen av BL006, Lönås.

och höjden över havet låg mellan 260 och 270 meter. Området var 1,5 hektar stort och bestod av moränmark med rikligt med sten.

Inom lokal BL006 grävdes 14 sökschakt med en sammanlagd längd av 160 meter (FIGUR 8). En härd samt ett stenskott stolphål framkom under arbetet. I området fanns dock ingen koncentration av anläggningar.

BL007, Kårarp

Lokalen BL007 låg till största delen i ett höjdläge i kuperad terräng men också med sluttningar åt norr och söder, 270–280 meter över havet. Området var drygt 1 hektar stort, beväxt med vall och omgärdades av skogsmark (FIGUR 10). I västra delen av området låg ett mindre fritidshus.

Inom lokalen finns sedan tidigare en fyndplats registrerad: fornlämning 54:1, Eksjö socken. Fyndet består av två skafthålsyxor.

I område BL007 grävdes dels åtta sökschakt med hjälp av gräv-

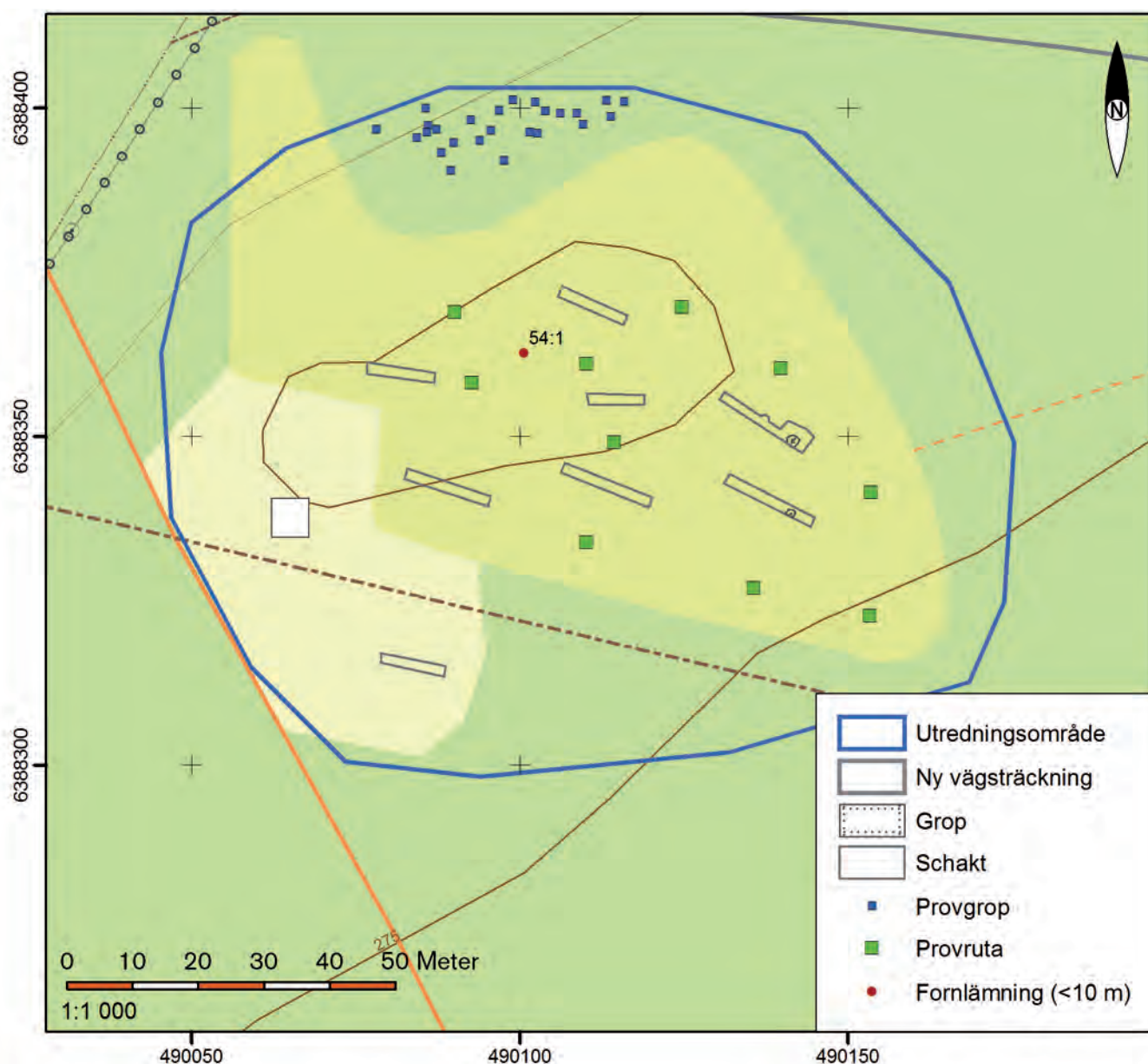
FIGUR 10. Projektet startades upp vid BL007, Kårarp. Grävmaskinist Tomas Ahlstedt och arkeolog Jörgen Gustafsson. Foto från väster.

maskin, dels 10 provrutor och 25 provgropar för hand (FIGUR 11). Sökschakten mätte sammanlagt 100 meter. Provrutorna grävdes inom den öppna ytan, provgroparna som var mindre till storleken, i skogen. Anledningen till att provgroparna placerades där de gjorde var det fina stenåldersläge intill det som i dag är en mossmark men som bör ha varit strandlinjen till ett vattendrag längre tillbaka.

Under sökschaktningen påträffades två boplatsgropar som bedömdes vara av yngre datum, eventuellt hör de samman med det torp som enligt fastighetsägaren låg på platsen under sent 1800-tal. I boken *Eksjö socken* benämns det här torpet Björkelund (Hagström 2006).

I provrutorna i den öppna åkermarken påträffades endast recent material som porslin, spik, tegel och glas. I provgroparna i skogen

FIGUR 11. Schaktplan över BL010, Kårarp.

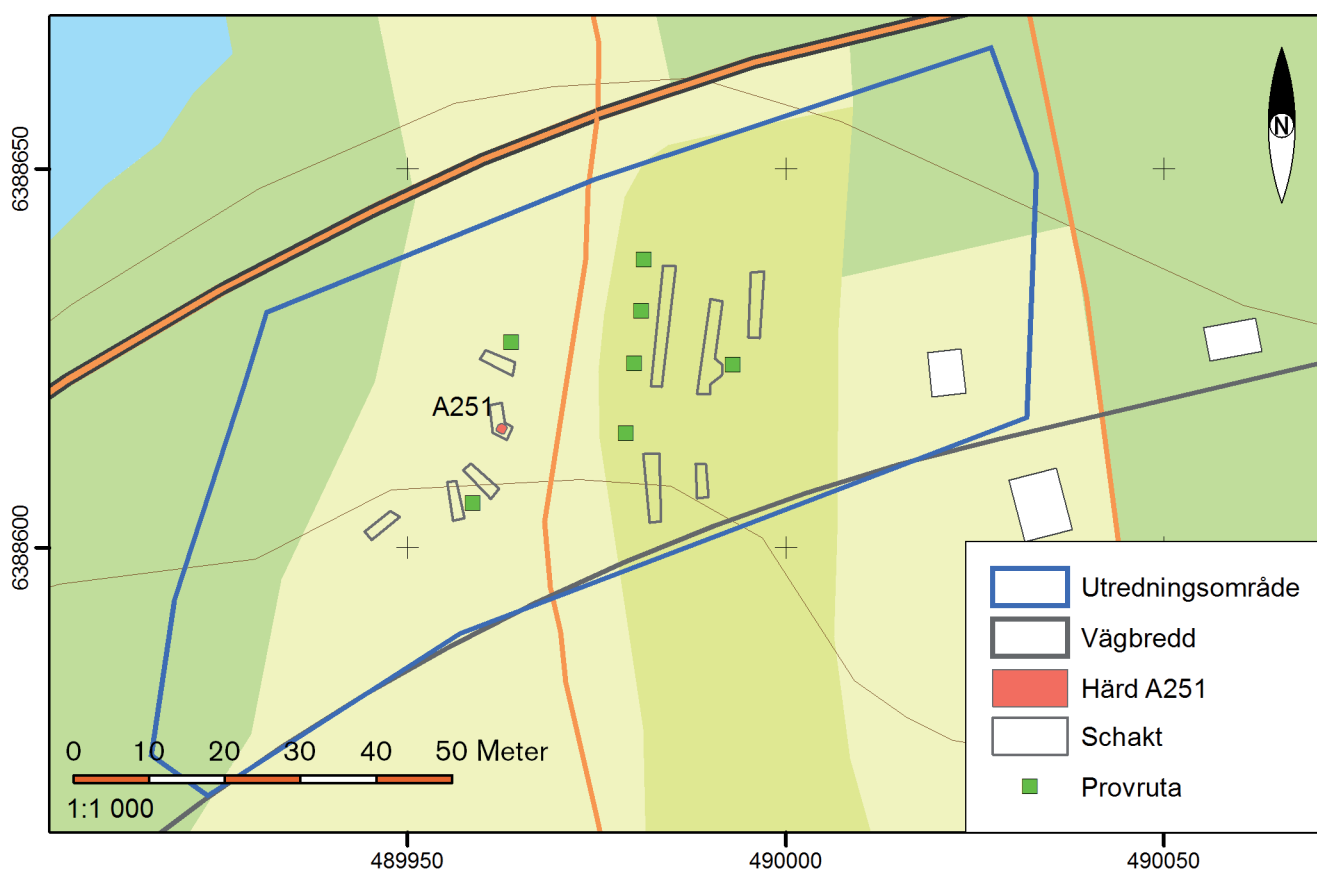
framkom ett stort antal kvartsitbitar, vilka vi till en början miss-tänkte kunde vara bearbetade. I den här delen av länet är fynden av flinta färre än i södra delen av länet, runt det som en gång var Fornbolmen. I norra delen, där flinta har varit mer av en bristvara har man därför också använt andra material för framställning av redskap till exempel kvarts och kvartsit. Vi har till exempel fynd av föremål tillverkade av bergart från stranden intill Nömmen som ligger cirka 1 mil söderut från BL007 räknat (Ameziane 2009). Därför visades kvartsitmaterialet från BL007 upp för Michel Guinard, Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet, som har stor erfarenhet av slagen bergart. Han avfärdade det dock som bearbetat av människor och tolkade det som naturligt spjälkat.

BL008, Marietorp

Ytan som rörde BL008 låg i en nordsluttning ner mot Rv 40. Området var mycket vattensjukt och i flertalet av schakten sköt grundvattnet upp under arbetet. Östra delen av området bestod av öppen åkermark samt tomtmark. I den västra delen växte meterhögt gräs tillsammans med spirea, där fanns också ett antal lövträd.

BL008 var 0,7 hektar stort och låg 250–260 meter över havet. Där grävdes 10 schakt med hjälp av grävmaskin till en sammanlagd längd av 75 meter samt sju provrutor för hand (FIGUR 12). En för-

FIGUR 12. Schaktplan över BL008, Marietorp.

historisk härd framkom under sökschaktningen (FIGUR 12-13). Den översvämmades dock snart av uppskjutande grundvatten.

I provrutorna framkom endast recent material som porslin, tegel, glas och spik. Eventuellt kan spirean också indikera en yngre bebyggelse i områdets västra del.

BL009, Marietorp

BL009 var endast 0,3 hektar stort och bestod i öster till stor del av skogsmark och tomtmark, medan det i västra delen var äldre betesmark med högt gräs. Det låg i en sydsluttning och avgränsades i söder av ett mindre vattendrag. Området låg 255–260 meter över havet.

Inom lokalen grävdes två schakt med grävmaskin som tillsammans mätte 18 meter. Dessutom grävdes sex provrutor för hand på betesmarken samt åtta mindre provgropar i skogen (FIGUR 14).

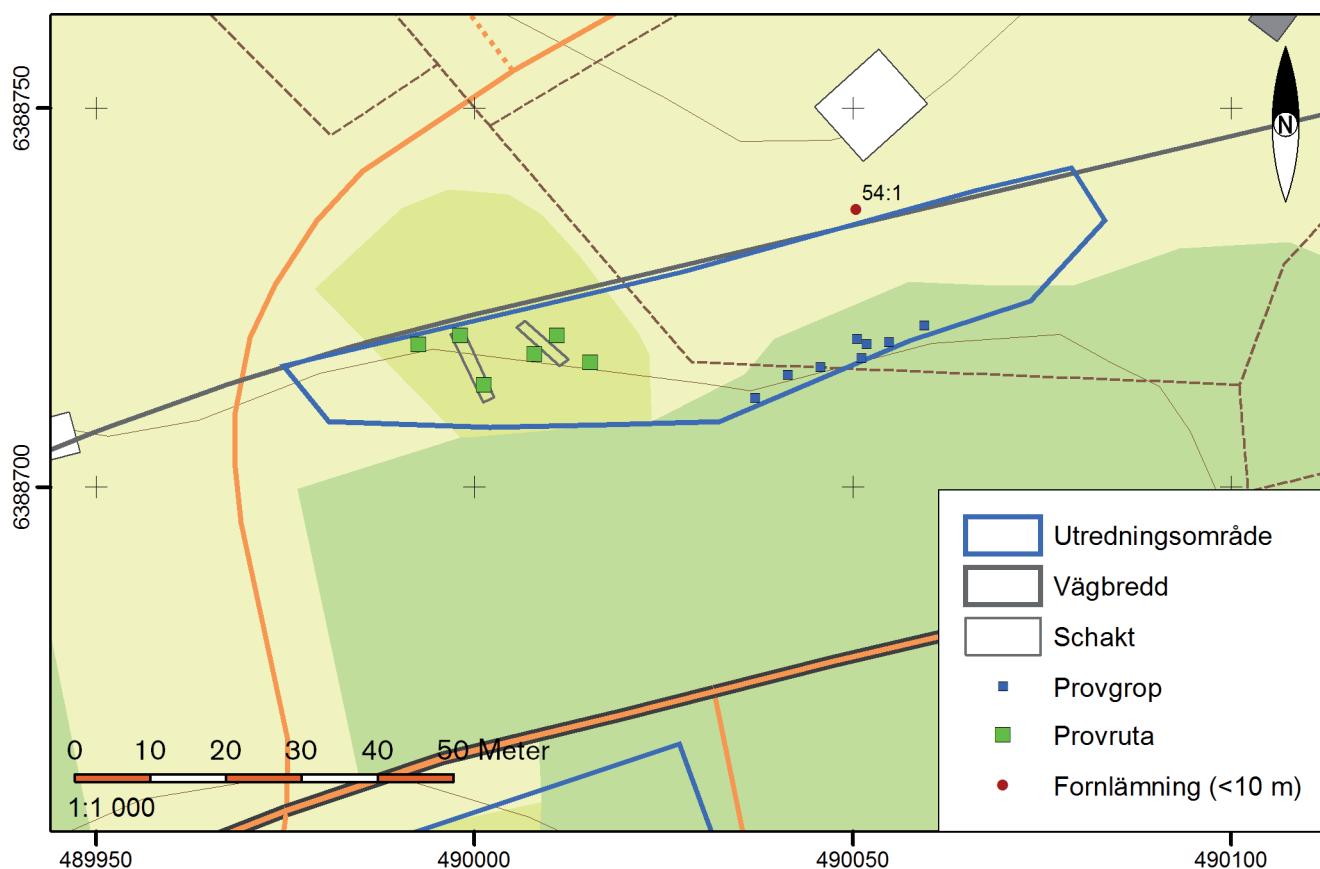
Intill och norr om BL009 finns en sedan tidigare registrerad fyndplats: fornlämning 54:1, Norra Solberga socken. Fyndet består av del av en skafthålsyxa, en håleggad flintyxa och ett flintspån.

Under utredningen av BL009 framkom dock inga förhistoriska fynd eller anläggningar.

FIGUR 13. Härden inom BL008, A251. Foto från öster.

FIGUR 14. Schaktplan över BL009, Marietorp.

FIGUR 15. Översikt över BL010:s östra del. Foto från väster.

BL010, Rosan

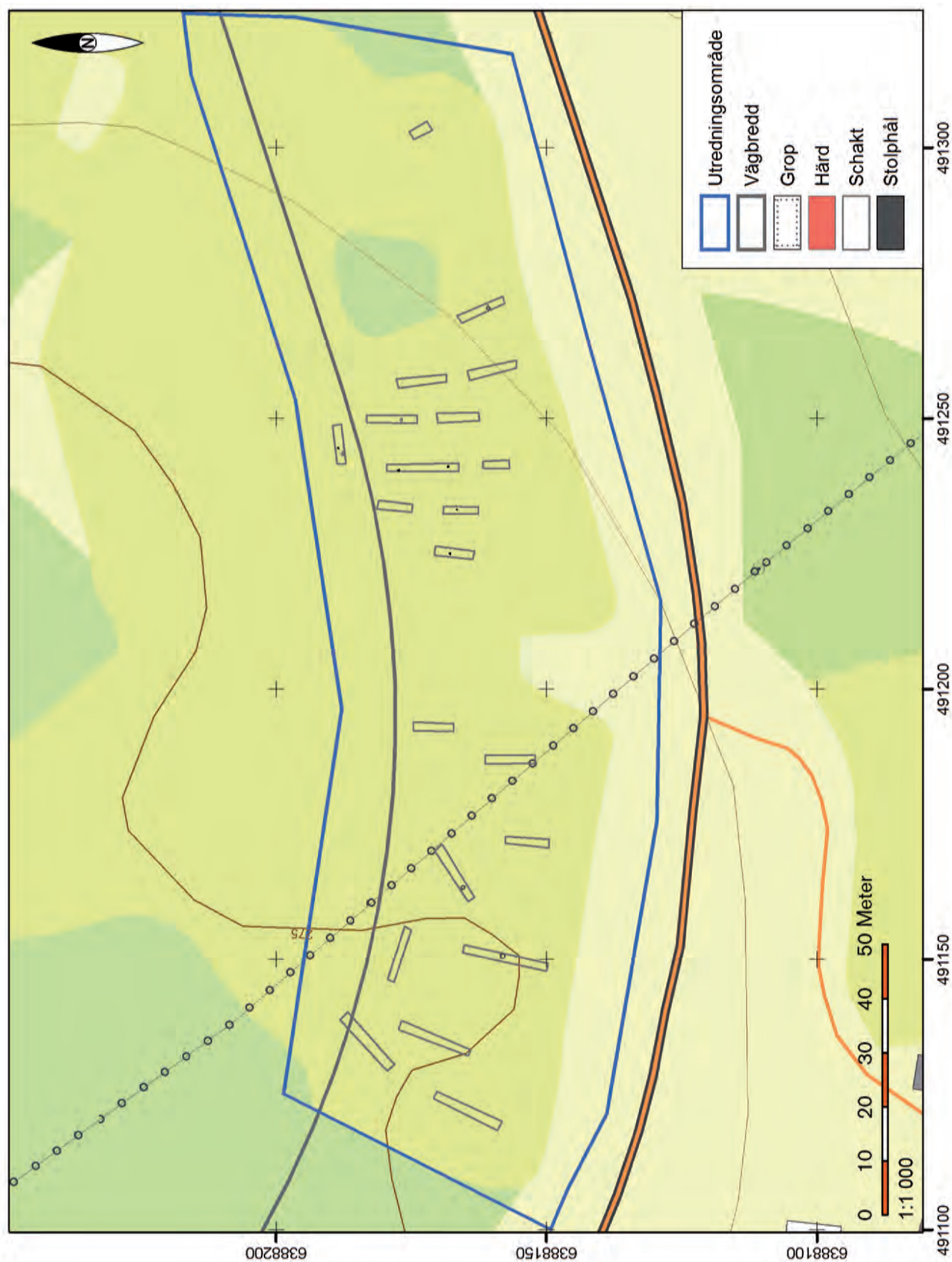
BL010 låg i öppen, kuperad åkermark i en sydsluttning och var beväxt med vall (FIGUR 15). Området var 1,2 hektar stort och låg 270–280 meter över havet. Ett impediment med stora mängder röjningssten fanns i områdets östra del. BL010 var något svårchaktat på grund av den gradvisa övergången mellan matjord och steril. Det gjorde bedömningen av var anläggningsnivån låg osäker och delar av området kan därför ha schaktats något för djupt.

Söder om BL010 och Rv 40 ligger byn Rosan, som också är namnet på fastigheten. I det äldre kartmaterialet och en storskifteskarta från 1795 visas en bytomt på platsen (Jansson 2014). Under sökschaktningen av BL010 påträffades dock inget av historisk karaktär som kan sägas ha ett samband med den historiska bytomten.

21 schakt till en sammanlagd längd av 190 meter grävdes inom BL010 och nio anläggningar som tolkades som förhistoriska påträffades; fem stolphål, tre boplatsgropar och två härdar (FIGUR 17). Det var framförallt i områdets östra del som en koncentration av

FIGUR 16. Den halva skaftålsyxan som hittades vid jordbruksarbete, på 1960-talet, i närheten av BL010.

FIGUR 17. Schaktplan över BL010, Rosan.

anläggningar fanns.

Dessutom framkom ett par bitar bränd lera i två av schakten som också innehöll en härd och två stolphål. Leran har inte samlats in.

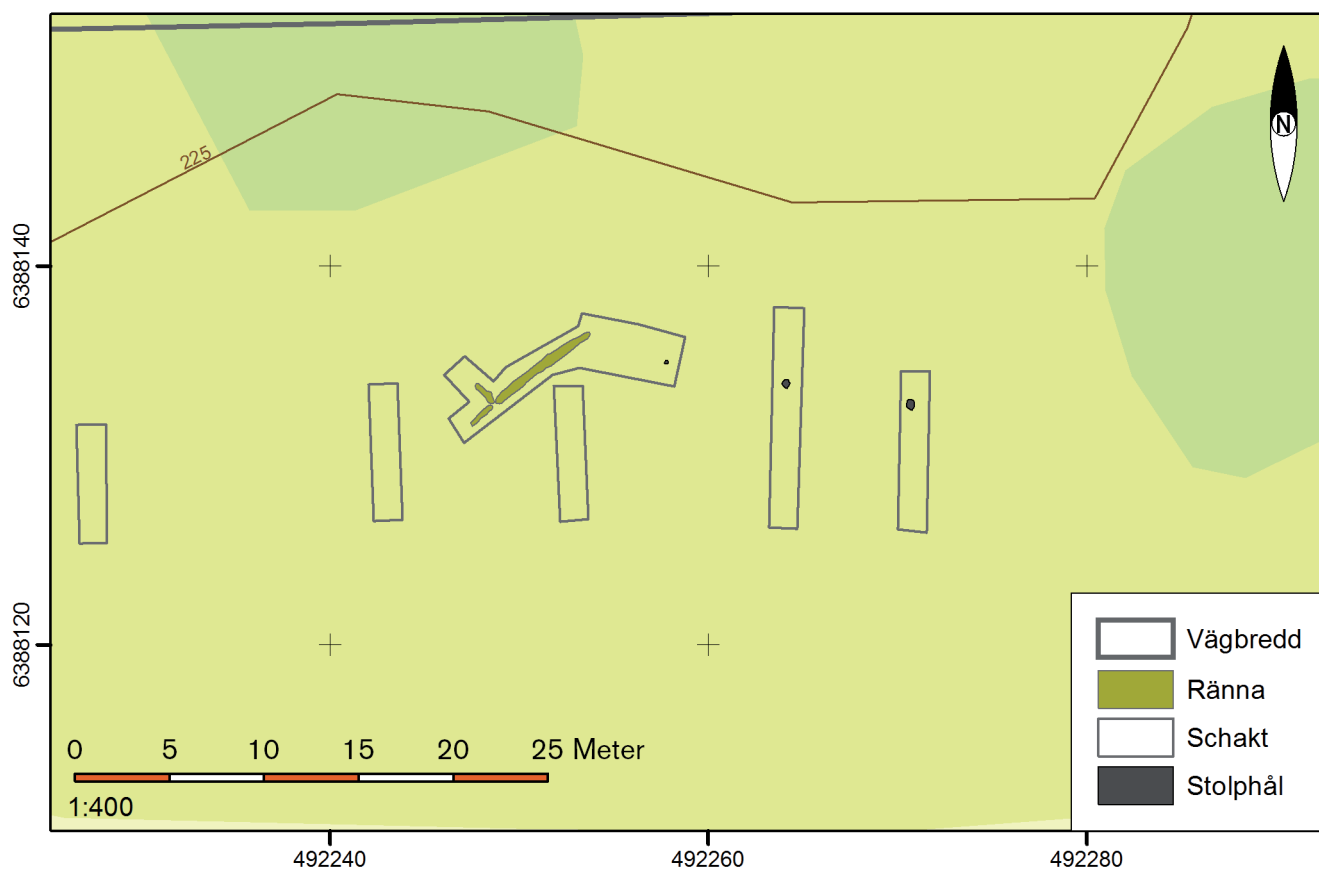
I samband med fältarbetet fick vi av fastighetsägaren veta att en skafthålsyxa påträffats omkring 100 meter nordöst om utredningsområdet. Det är en halv skafthålsyxa som hittades under jordbruksarbete på en åkerlycka under 1960-talet (FIGUR 16). Fyndet är anmält till fornminnesregistret men har ännu inte registrerats och fått något fornlämningsnummer.

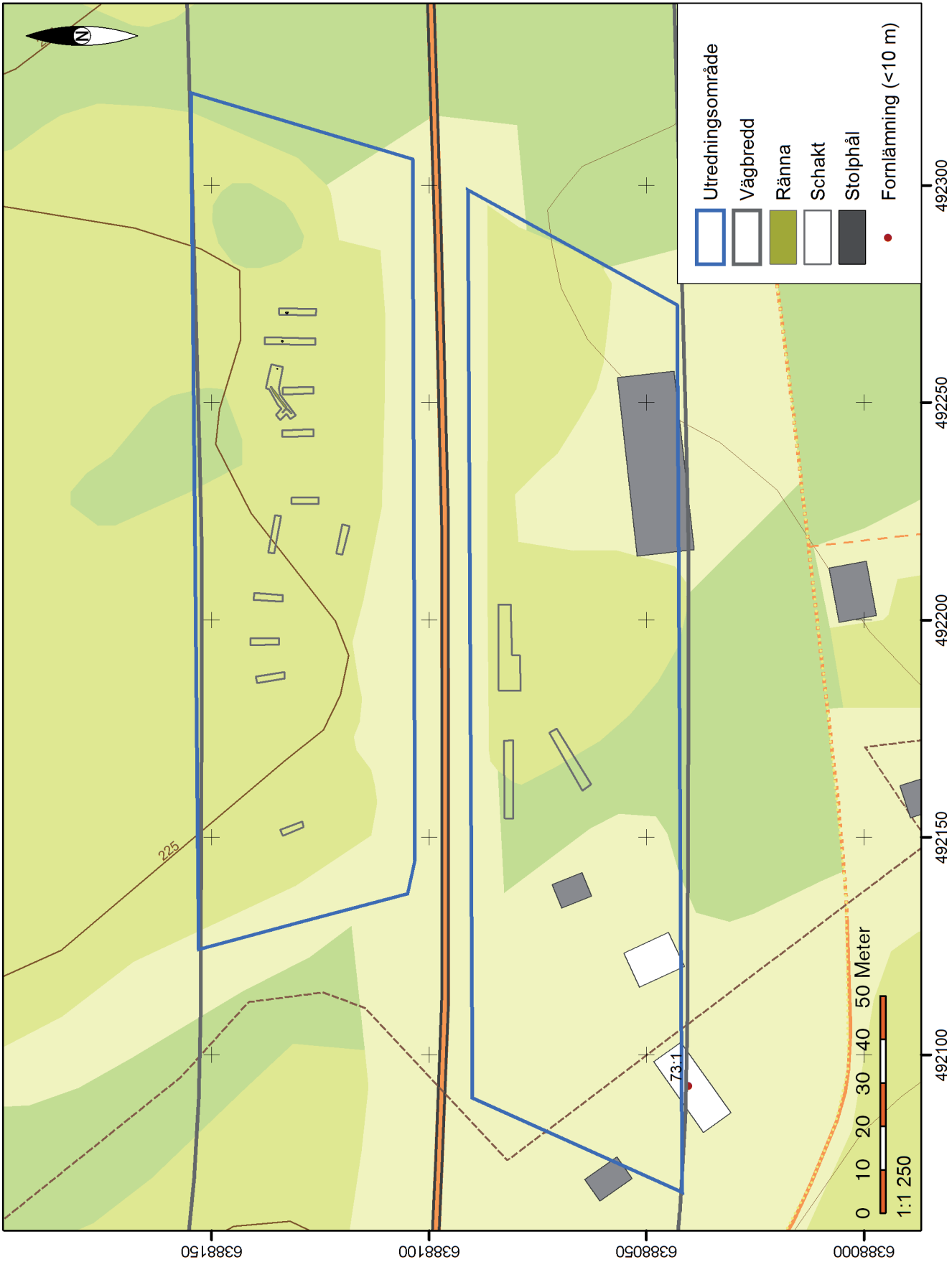
BL011, Broarp

Området var drygt 1 hektar stort, låg i en sydsluttning i kuperad terräng och hade två åkerimpediment av röjningssten. Markslaget var åker beväxt med vall och höjden över havet sträckte sig från 220 till 225 meter.

Inom lokalen grävdes 12 sökschakt till en sammanlagd längd av 100 meter. I östra delen av området fanns en koncentration av vad som tolkades som förhistoriska anläggningar: tre stolphål och tre rännor (FIGUR 18-19). Rännorna hör troligen samman med någon form av konstruktion, det kan röra sig om ett hus.

FIGUR 18. Detalj över rännan som påträffades i den östra delen av BL011.

FIGUR 19. Schaktplan över BL011, Broarp.

FIGUR 20. Översikt över det sankta området inom BL012, Broarp.

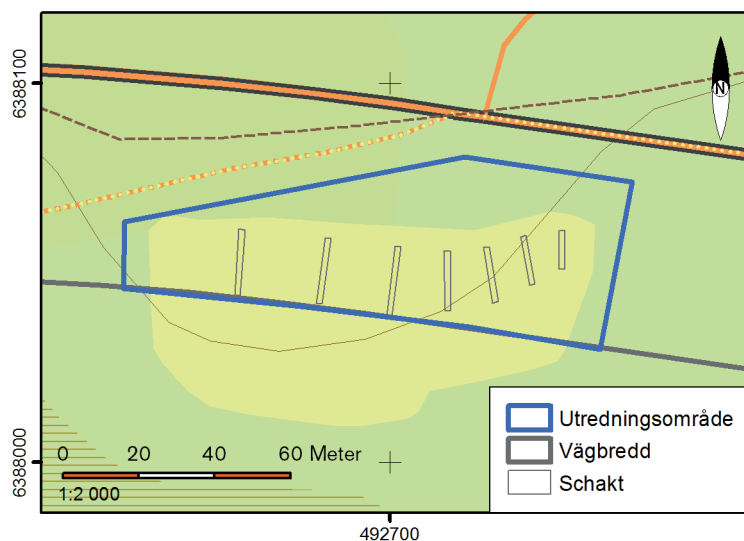
BL012, Broarp

Lokalen BL012:s västra del låg i tomtmark och i dess södra begränsning stod en ladugård. Tomten tillhör Broarps gamla gästgiveri fornlämning 73:1, Höreda socken. På storskifteskartan från år 1805 är platsen också markerad som en bytomt. Under utredningen av BL012 påträffades dock inget som kan ha ett samband med bytomten.

BL012 låg i ett flackt, sankt område bestående av betesmark, 220 meter över havet. Där växte starr och vatten sköt upp i sökschakten (FIGUR 20). På grund av detta kunde därför endast tre sökschakt grävas och det gjordes på en yta som låg något förhöjd. Den sammanlagda längden på schakten var 55 meter. Inom området påträffades inga anläggningar.

BL013, Broarp

Boplatsläge BL013 låg på en åkerlycka i kuperad blandskog och var beväxt med vall. Lyckan omgärdades av stenmurar/stentippar och platsen låg 220–225 meter över havet. Inom ytan grävdes 7

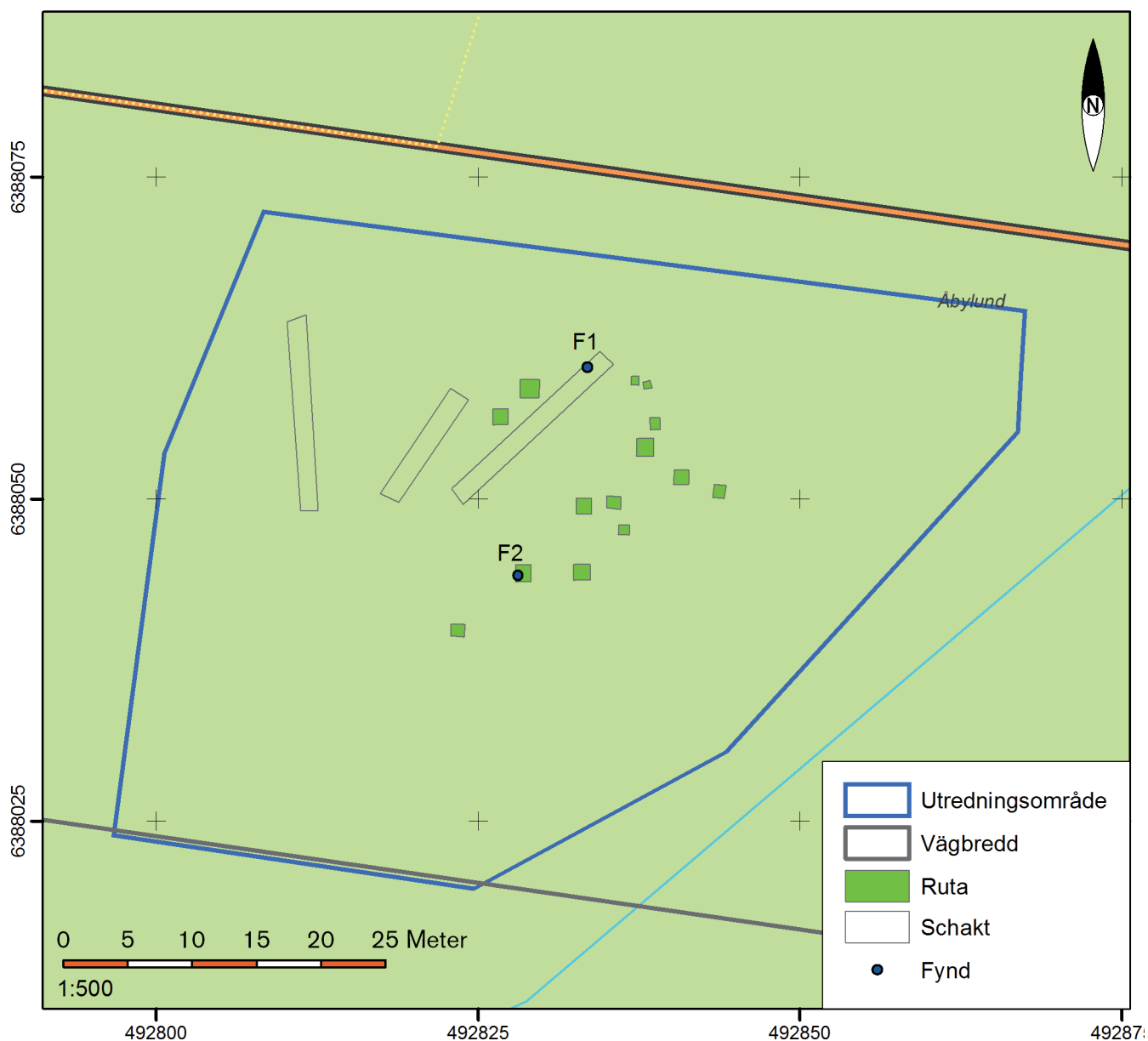
FIGUR 21. Schaktplan över BL13, Broarp.

sökschakt med hjälp av grävmaskin till en sammanlagd längd av 110 meter (FIGUR 21). Området, som var 0,8 hektar stort var stenigt och blockrikt. Inga anläggningar av förhistorisk karaktär påträffades inom BL013.

BL014, Broarp

Den 0,3 hektar stora ytan låg på en höjd, omgiven av vattendrag och sankare marker och var beväxt med äldre granskog. Utifrån det topografiska läget grävdes 14 provrutor för hand för att om möjligt fånga upp spår av stenålder (FIGUR 22-23). Med hjälp av en laserscannad karta kan man se att platsen en gång har varit en udde ut i de lägre och då troligen vattenfyllda omgivningarna, det som i dag är sankmark och vattendrag (FIGUR 24). Lokalen BL014 låg 210-215 meter över havet. Under arbetet påträffades två flintor,

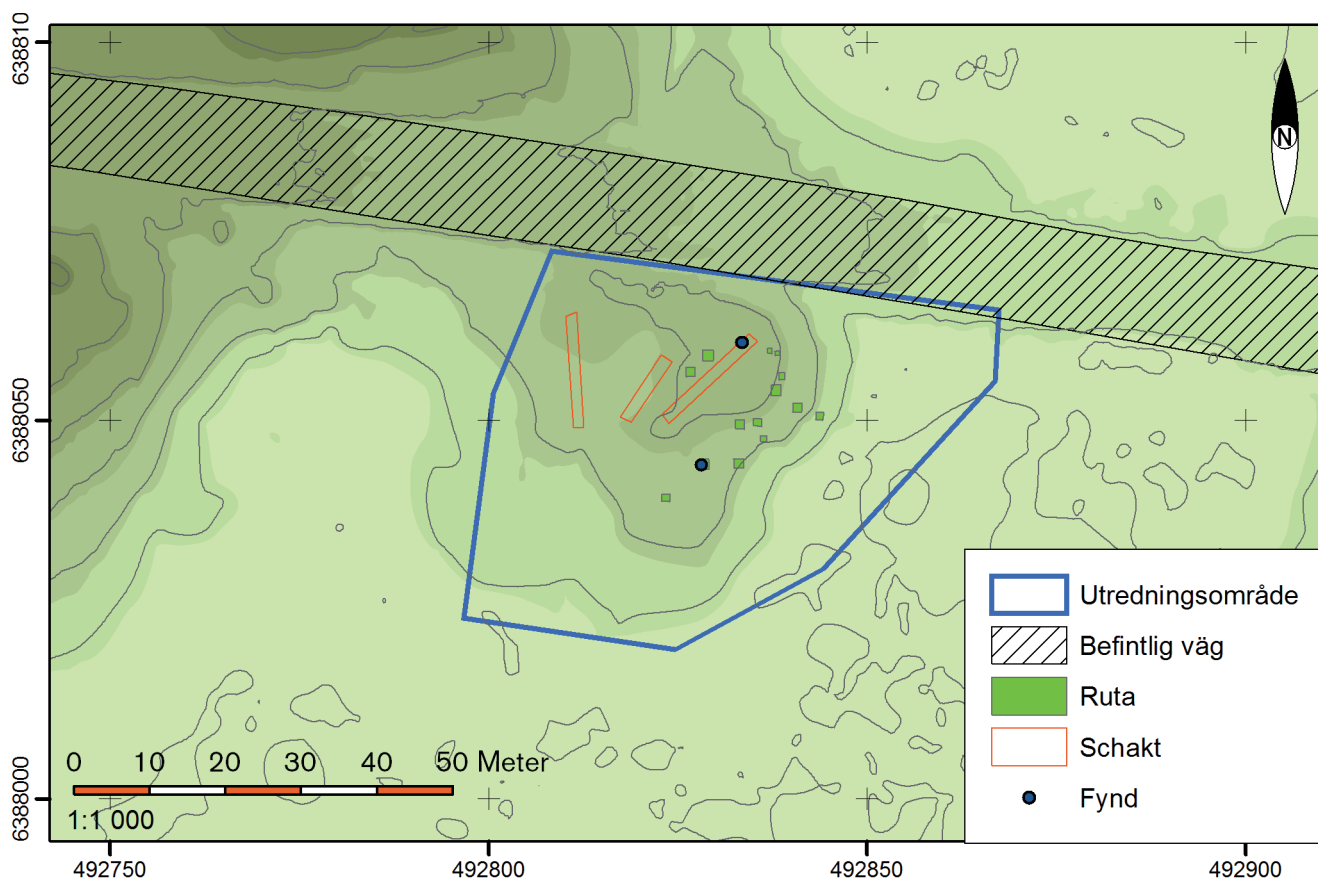
FIGUR 22. Schaktplan över BL014, Broarp och FE005, Åbylund. Platsen för fynden är markerade.

FIGUR 23. Östra delen av BL014, Broarp, foto från norr. Vattendraget som gränsar till området syns till vänster i bild.

FIGUR 24. En laserscannad karta som visar höjderna i området runt BL014, Broarp. Mörkgröna färger är höjder och desto ljusare grön, desto lägre ligger ytan i landskapet.

ett spån och ett avslag (F1–2), vilket visar att det har varit en plats för aktiviteter under stenåldern. Det aktuella läget intill vattendraget som förenar Norra och Södra Vixen har varit gynnsamt ur ett stenåldersperspektiv. Förutom att vattendragen har fungerat som kommunikationsleder har till- och utlopp vid sjöar skapat syrerika miljöer vilket gynnar fiskbeståndet och därmed människornas näringsfång (Ameziane 2009 och där anförd referens).

FE005, Åbylund

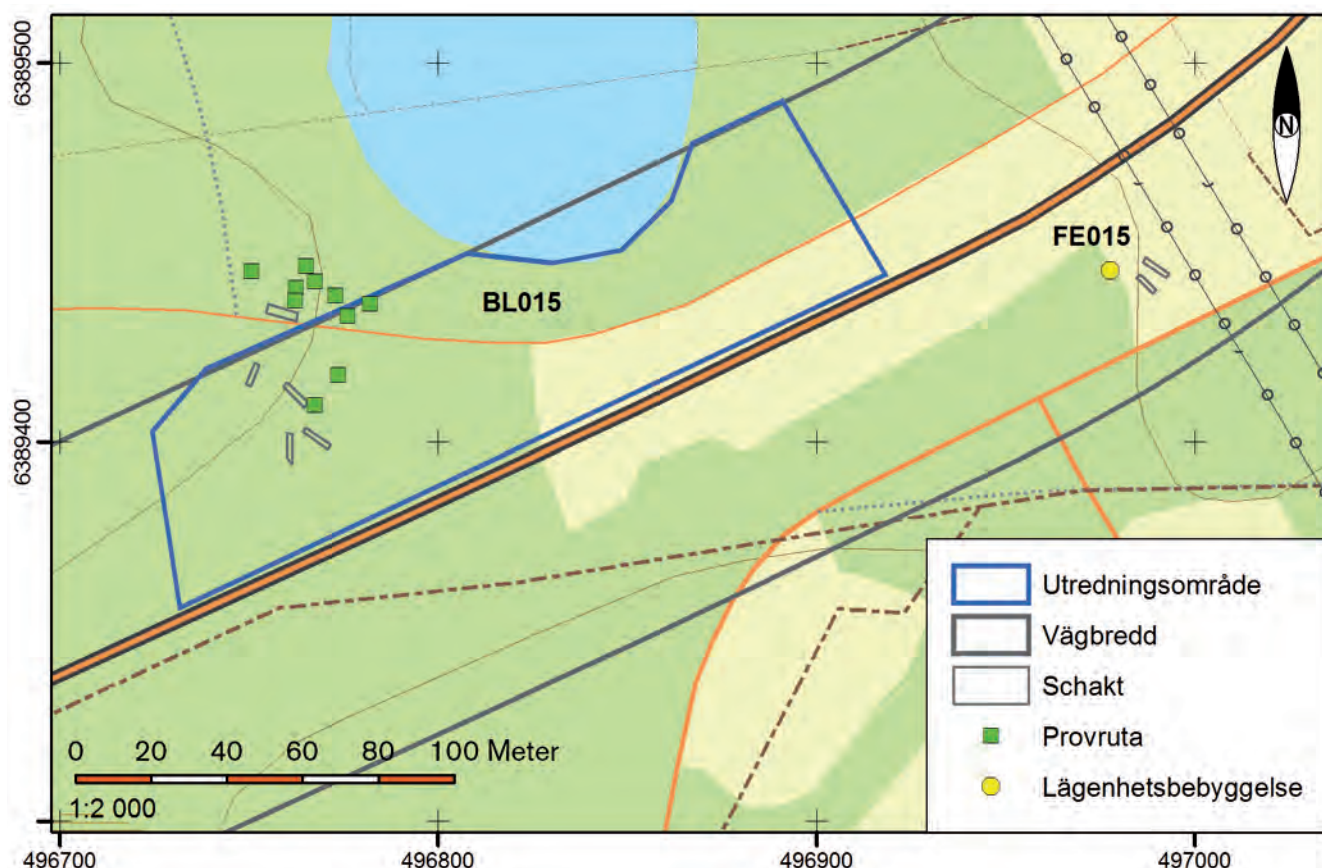
Under utredningens etapp 1, gjordes en genomgång av de historiska kartorna och på storskifteskartan från 1805 (Akt: 06-hör-66) visas platsen för torpet Åbylund inom det område som vi benämner FE005. Området har samma utsträckning som BL014 och där fanns enstaka stenansamlingar, men inga andra över mark synliga spår av torpet.

För att söka torplämningar, exempelvis syllstenar, sökschaktade vi området och 3 sökschakt till en sammanlagd längd av 40 meter grävdes (FIGUR 22). Dessutom söktes ytan över med metalldetektor för att om möjligt fånga upp fynd som hörde till torpet och som kunde ge en hänvisning om dess ålder. Inga lämningar eller fynd påträffades av torplämningen. Det västligaste schaktet innehöll dock en hel del krossat taktegel som kan ha samband med torpet.

BL015, Abborragölen

BL015 låg 210–215 meter över havet, området var mycket sankt och gränsade till Abborragölen, stor del av ytan bestod troligen av övermossad sjö utan fast grund. Detta gjorde att endast västra delen av BL015, som låg något högre i landskapet, kunde undersökas. Området i den högre belägna, västra delen var bevuxet med tall medan den i den östra delen växte björk och pors (FIGUR 26).

FIGUR 25. Schaktplan över BL015, Abborragölen och FE015, Munkadal..

FIGUR 26. Översikt över Abborragölens södra del. Ytan som utreddes ligger på andra sidan sjön, till vänster i bild.

Genom området gick också en upp till 3 meter hög vall med en gång- och cykelväg.

På kartan över lokal BL015 kan man se att ett av sökschakten och en stor del av provrutorna har lagts utanför utredningsområdet, som mest med 15 meter fel (FIGUR 25). Det beror på att mottagningsförhållandena för hand-gpsen, som vi använde för att begränsa utredningsområdet, var sådana vid det tillfället att det inte gick att lokalisera gränsen med större noggrannhet.

Fem sökschakt, som tillsammans mätte 35 meter, grävdes med hjälp av grävmaskin och tio provrutor grävdes för hand. Inga anläggningar eller fynd påträffades under arbetet.

FE015, Munkadal

Lokal FE015 är platsen för torpet Munkadal. Under genomgången av de historiska kartorna som genomfördes inför utredningens etapp 1 kunde lägenhetsbebyggelsen ses på en geometrisk avmätning från 1666. På kartan syns torpet eller backstugan svagt intill den dåvarande södra infarten till Eksjö och namnet är något svårsläst (Jansson 2014).

Ytan som sökschaktades var flack och bestod dels av tallmo dels av en avschaktad yta intill RV 40. I området låg också diverse sentida skräp och rishögar. Platsen låg 210 meter över havet.

Eftersom området var omrört av sentida aktiviteter grävdes endast två sökschakt på den yta som såg minst påverkad ut. Den sammanlagda längden på schakten var 14 meter (FIGUR 25). Dessutom avsöktes ytan med metalldetektor. Inga anläggningar eller konstruktioner påträffades som kan sammanföras med lägenhetsbebyggelsen. Fynden som gjordes under metalldetektering var endast av sentida art som till exempel läskburkar och en sax.

BL016, Alversjö och Tannarp

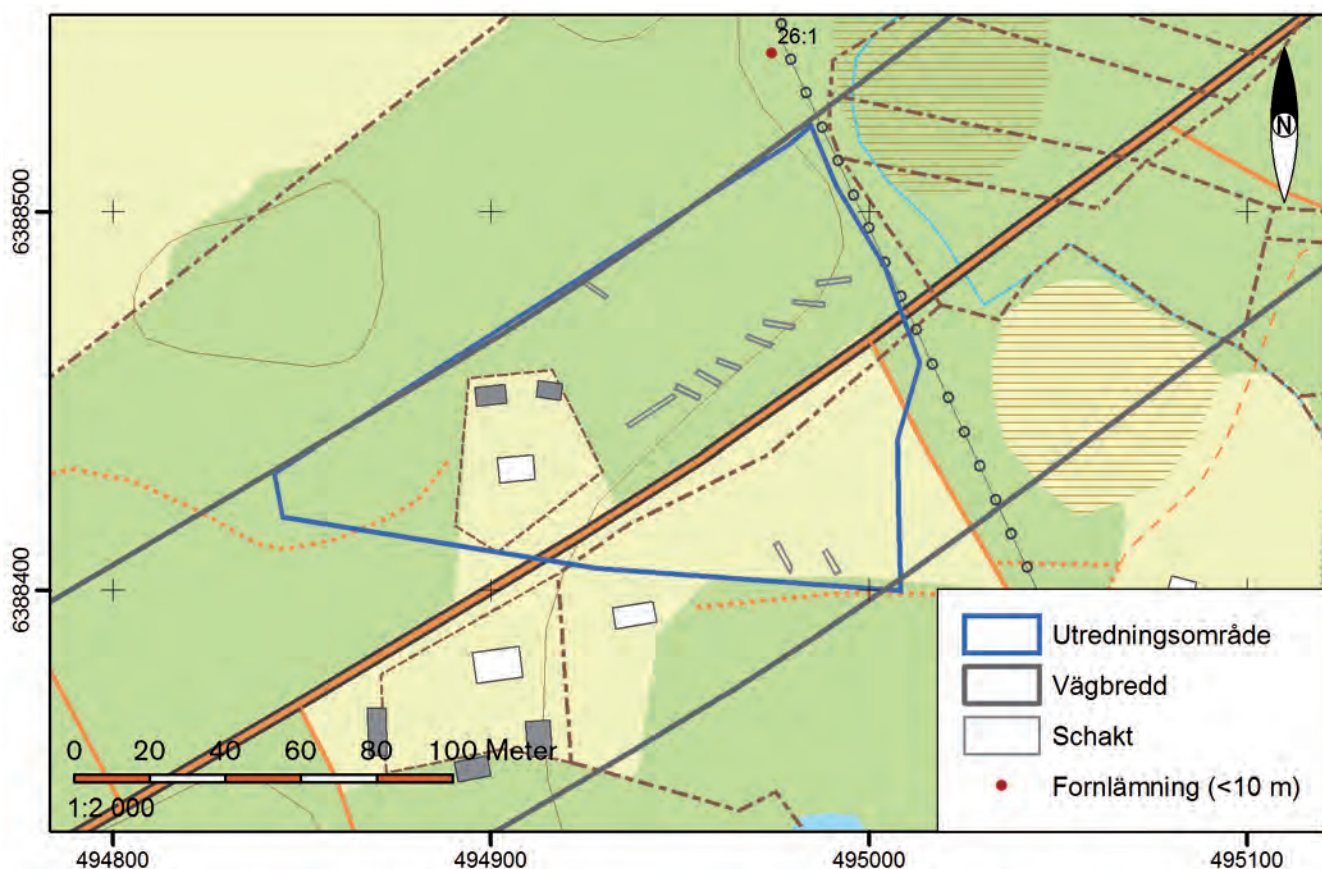
Lokalen BL016 låg i en sydsluttning i tallmo, med uppvuxen skog av olika ålder. Lokalen var 1,5 hektar stor och genomsjars av Rv 40, västligaste delen bestod av tomtmark. Det var två olika fastigheter inom lokalen: söder om Rv 40 tillhörde den Alversjö och norr om hörde den till Tannarp. Området låg 200-210 meter över havet.

20 meter norr om BL016:s norra begränsning ligger fornlämning 26:1 Höreda socken, som är en stenkrets eller domarring. Domarringen består av sju stenar (FIGUR 29).

Söder om Rv 40, på fastigheten Alversjö, var området mycket omrört och stora delar av ytan saknade matjord eftersom den var avbanad. De två sökschakt som vi grävde låg i vad som till synes var en äldre åker. Den sammanlagda längden av schakten var 17 meter. Inget av förhistorisk karaktär framkom.

Norr om Rv 40, på fastigheten Tannarp, växte tall. Vi påbörjade schaktningen i november 2014, men insåg då att träden stod för tätt för att det skulle vara möjligt att genomföra arbetet. Efter avverkning av träden i april 2015 slutfördes schaktningen och ytterligare 9 schakt till en sammanlagd längd av 80 meter grävdes. Även norr om vägen var området delvis påverkat av sentida aktiviteter och hade påförd fyllsand. Inga anläggningar påträffades inom BL016.

FIGUR 27. Schaktplan över BL016, Alversjö och Tannarp.

Fynd nr	Material	Sakord	Vikt, gram	Antal	Anmärkning
1	Flinta	Spån	4,0	1	Med bruksretuscher
2	Flinta	Avslag	2,5	1	Med bruksretuscher

FIGUR 28. Fyndtabell.

Fynd

Under utredningen påträffade endast två fynd och dessa gjordes inom samma yta, BL014 Broarp. Inte desto mindre var de av stor vikt för att få en uppfattning om under vilken tid platsen har använts. Det rör sig om ett spån (F1) och ett avslag (F2) av flinta från mesolitikum, den tidsperiod som också kallas för samlar- och jägarstenåldern. Båda flintorna har bruksretuscher, vilket visar att de har använts som redskap.

Anläggningstabell

Objekt nr /Lokal	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Kommentar
A601/BL001	Stolphål	Runt 0,3 m i plan.	Fornlämning	
A616/BL001	Stolphål	Runt 0,3 m i plan	Fornlämning	.
A623/BL001	Stolphål	Runt 0,25 m i plan	Fornlämning	.
A630/BL001	Boplatsgrop	Oval 0,6 x 0,5 m (Ö-V) i plan	Fornlämning	
A643/BL001	Stolphål	Runt 0,4 m i plan	Fornlämning	
A663/BL001	Stolphål	Ovalt 0,3 x 0,25 m (Ö-V) i plan	Fornlämning	
A750/BL001	Stolphål	Runt 0,4 m i plan	Fornlämning	
A1129/BL002	Boplatsgrop	Oval 1,1 x 0,8 m (Ö-V) i plan	Övrig kulturhistorisk lämning	Yngre karaktär med flammig fyllning.
A1264/BL005	Stolphål	Ovalt 0,4 x 0,3 (NÖ-SV) i plan	Fornlämning	
A1272/BL005	Stolphål	Runt 0,2 m i plan	Fornlämning	
A1280/BL005	Stolphål	Runt 0,3 m i plan	Fornlämning	
A443/BL006	Härd	Rund 0,4 m i plan. Fyllning av kol och sot	Fornlämning	
A498/BL006	Stolphål	Runt 0,45 m i plan. Stenskott	Fornlämning	
A292/BL007	Boplatsgrop	1,2 x 0,9 m (SÖ-NV) i plan,.	Övrig kulturhistorisk lämning	Något osäker utbredning, gick in i schaktkanten. Hör troligen till torpet som legat på platsen

FIGUR 29. Tabell över framkomna anläggningar. Förklaring till tabellen återfinns i slutet.

Objekt nr /Lokal	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Kommentar
A304/BL007	Boplatsgrop	Rund 1,7 m i plan. 0,2 m djup med plan bottenprofil. Fyllning av brun, sandig humus	Övrig kulturhistorisk lämning	Hör troligen till torpet som legat på platsen.
A251/BL008	Härd	Rund 1,3 m i plan. Fyllning av kol, sot och enstaka skörbrända stenar	Fornlämning	Grundvattnet steg över anläggningen
A806/BL010	Boplatsgrop	0,8 x 0,8 m i plan	Fornlämning	Något osäker utbredning, gick in i schaktkanten
A817/BL010	Boplatsgrop	Rund 0,6 m i plan	Fornlämning	
A840/BL010	Stolphål	Ovalt 0,3 x 0,2 m (Ö-V) i plan	Fornlämning	
A847/BL010	Stolphål	Runt 0,25 m i plan	Fornlämning	
A865/BL010	Stolphål	Runt 0,35 m i plan	Fornlämning	
A873/BL010	Stolphål	Runt 0,35 m i plan	Fornlämning	
A893	Härd	Oval 0,7 x 0,55 m (Ö-V) i plan. Fyllning av kol och sot	Fornlämning	
A900/BL010	Härd	Oregelbunden i plan 0,9 x 0,5 (Ö-V). Fyllning av kol, sot och skörbrända stenar.	Fornlämning	Något osäker utbredning, gick in i schaktkanten
A907/BL010	Stolphål	Runt 0,2 m i plan	Fornlämning	
A929/BL010	Boplatsgrop	Oval 0,6 x 0,5 m (N-S) i plan	Fornlämning	
A998/BL011	Stolphål	Ovalt 0,55 x 0,4 m (N-S) i plan	Fornlämning	
A1009/BL011	Stolphål	Runt 0,4 m i plan	Fornlämning	
A1019/BL011	Stolphål	Runt 0,15 m i plan	Fornlämning	
A1026/BL011	Ränna	6 m lång och 0,3-0,5 m bred (NÖ-SV). 0,1 m djup med fyllning av mörkbrun, sandig humus.	Fornlämning	
A1063/BL011	Ränna	1,3 m lång och 0,25-0,35 m bred (SÖ-NV)	Fornlämning	
A1082/BL011	Ränna	1,45 m lång och 0,2-0,3 m bred (NÖ-SV)	Fornlämning	

Förklaringar

Antikvarisk bedömning

Fornlämning	Fornlämning är lämningar som vid registreringstillfället bedömts omfattas av skydd enligt Kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den från forna tider, att den tillkommit genom äldre tiders bruk och att den är varaktigt övergiven och kan antas ha tillkommit före 1850.
Övrig kulturhistorisk lämning	Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som enligt rådande praxis vid registreringstillfället inte utgör fornlämning men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Annan lagstiftning kan även vara rådande och ge lämningen ett skydd..

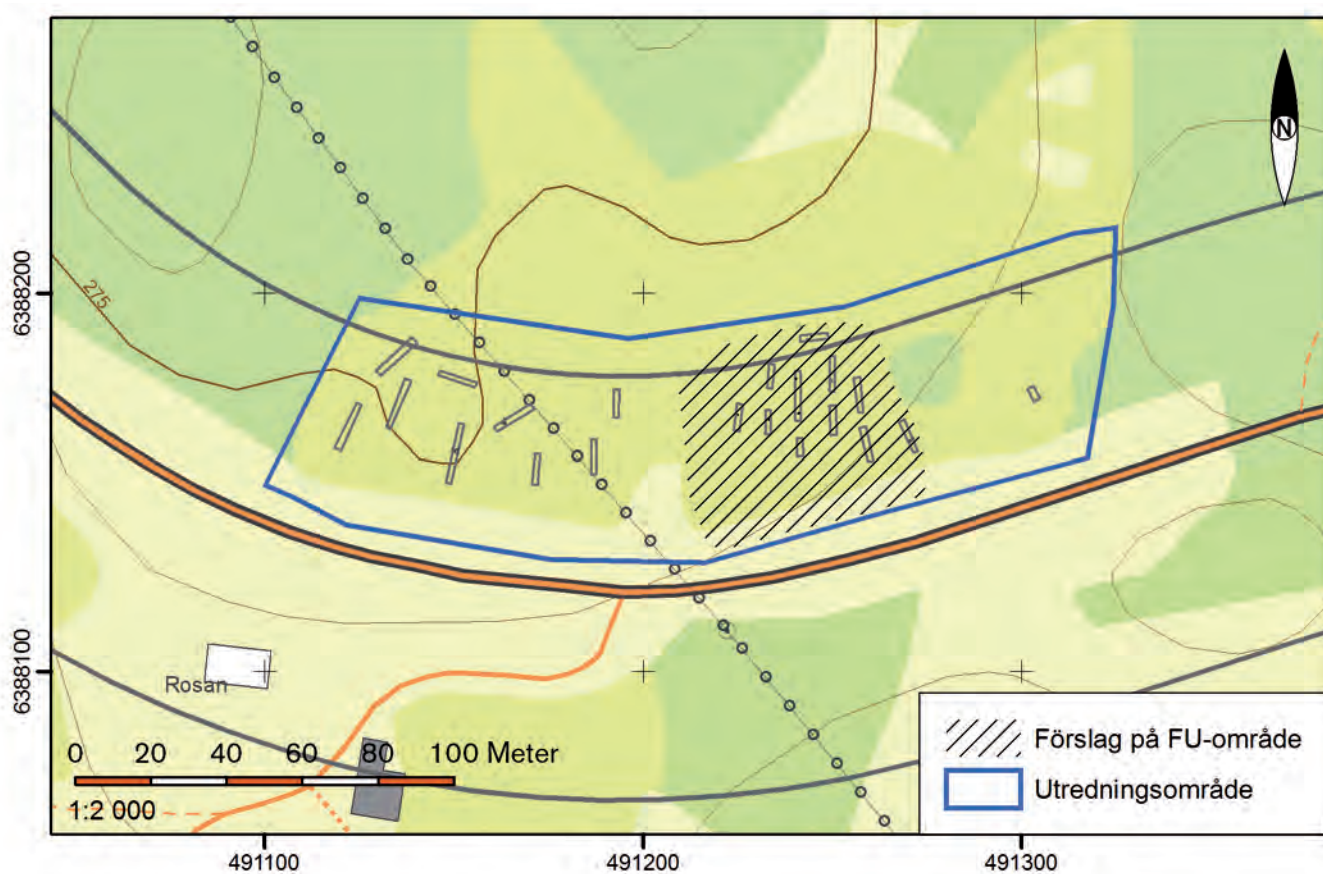
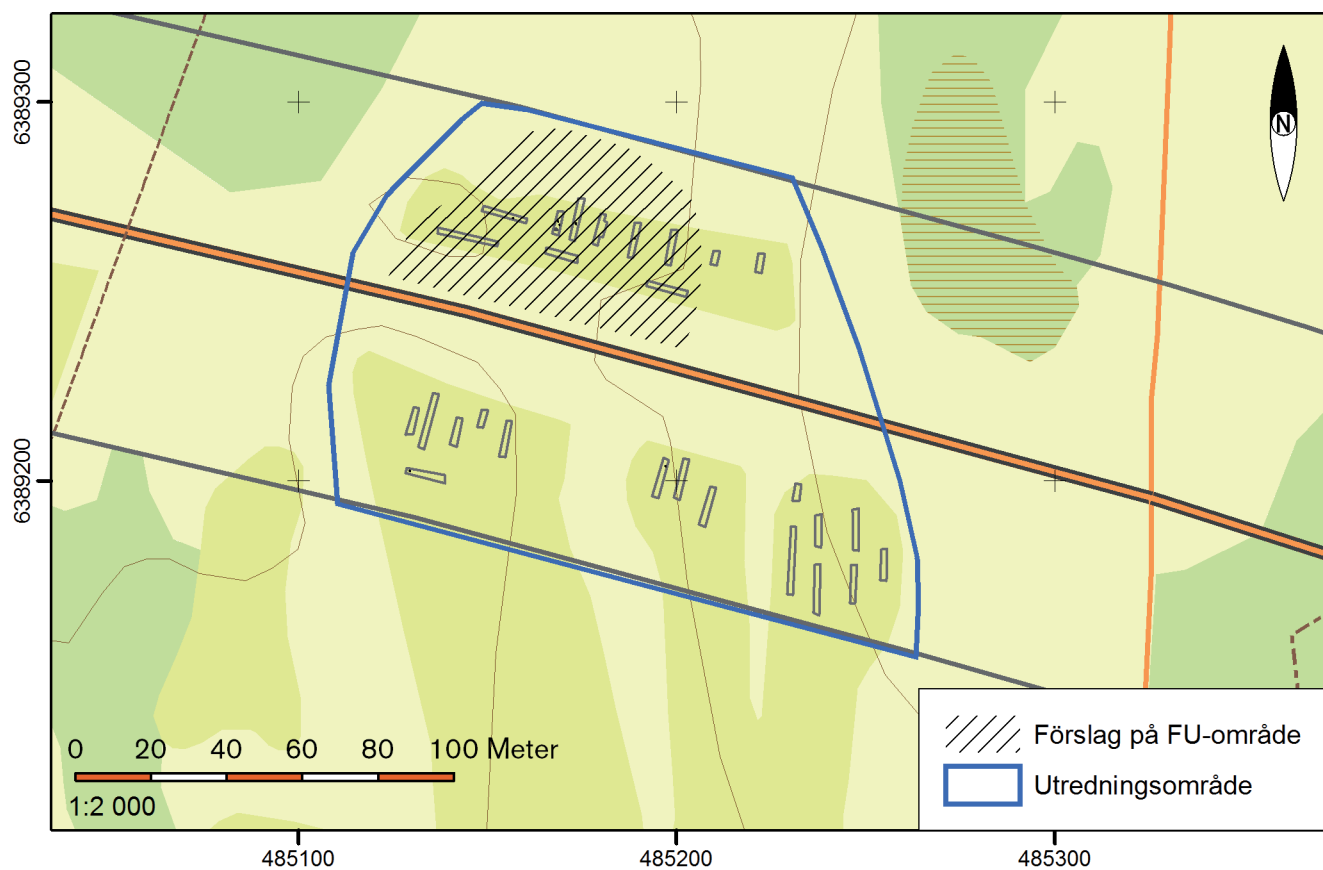
Åtgärdsförslag

Det är fyra lokaler eller områden som hade en koncentration av boplatslämningar och som Jönköpings läns museum anser bör gå vidare till en förundersökning, för att avgränsa, karaktärisera och datera lämningen. Dessa är: BL001 Bråna, BL010 Rosan och BL011 Broarp. Dessutom påträffades flinta inom BL014 Broarp, varför även denna lokal bör bli föremål för en förundersökning (FIGUR 31-34).

Samråd har skett med Länsstyrelsen om åtgärdsförslaget.

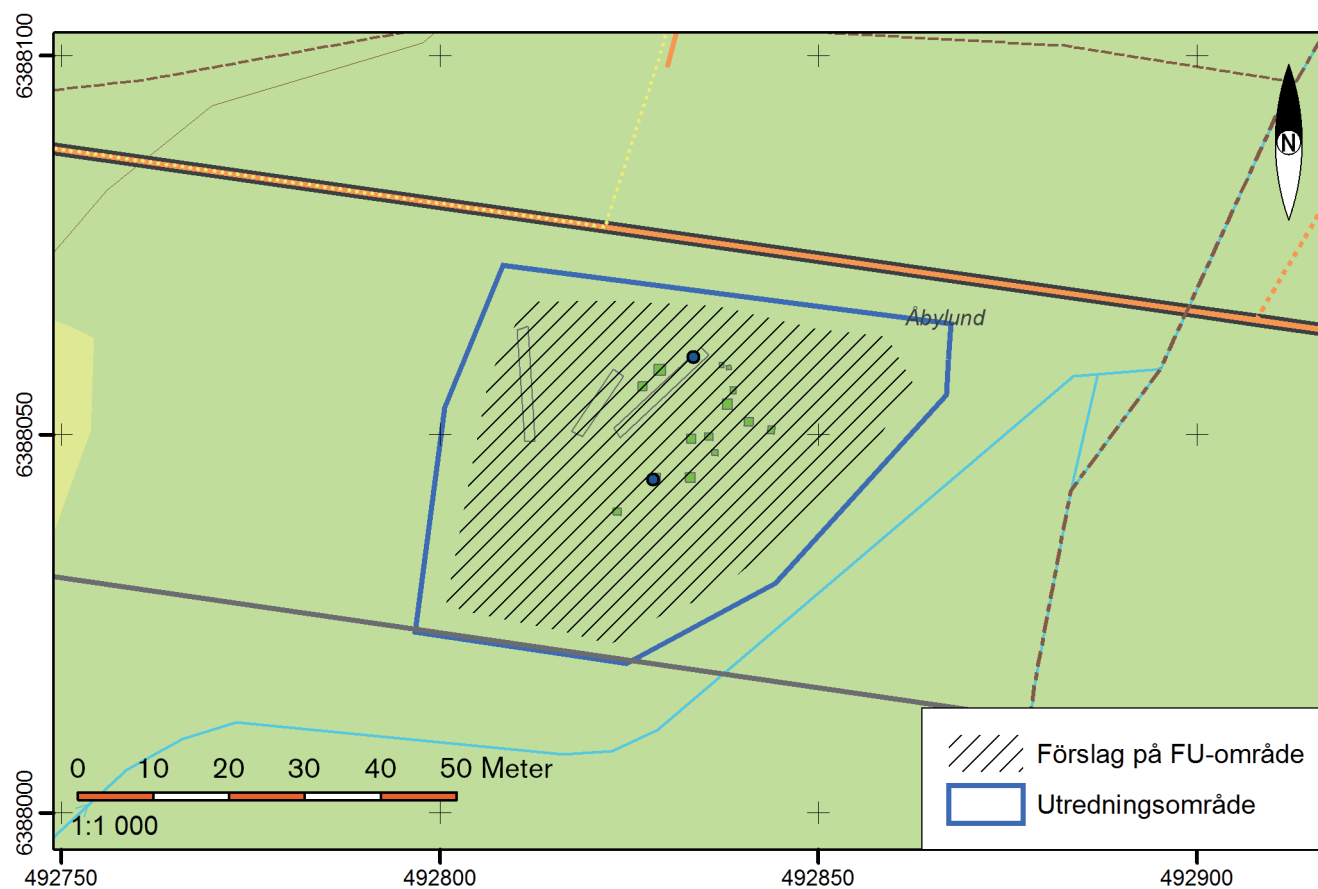
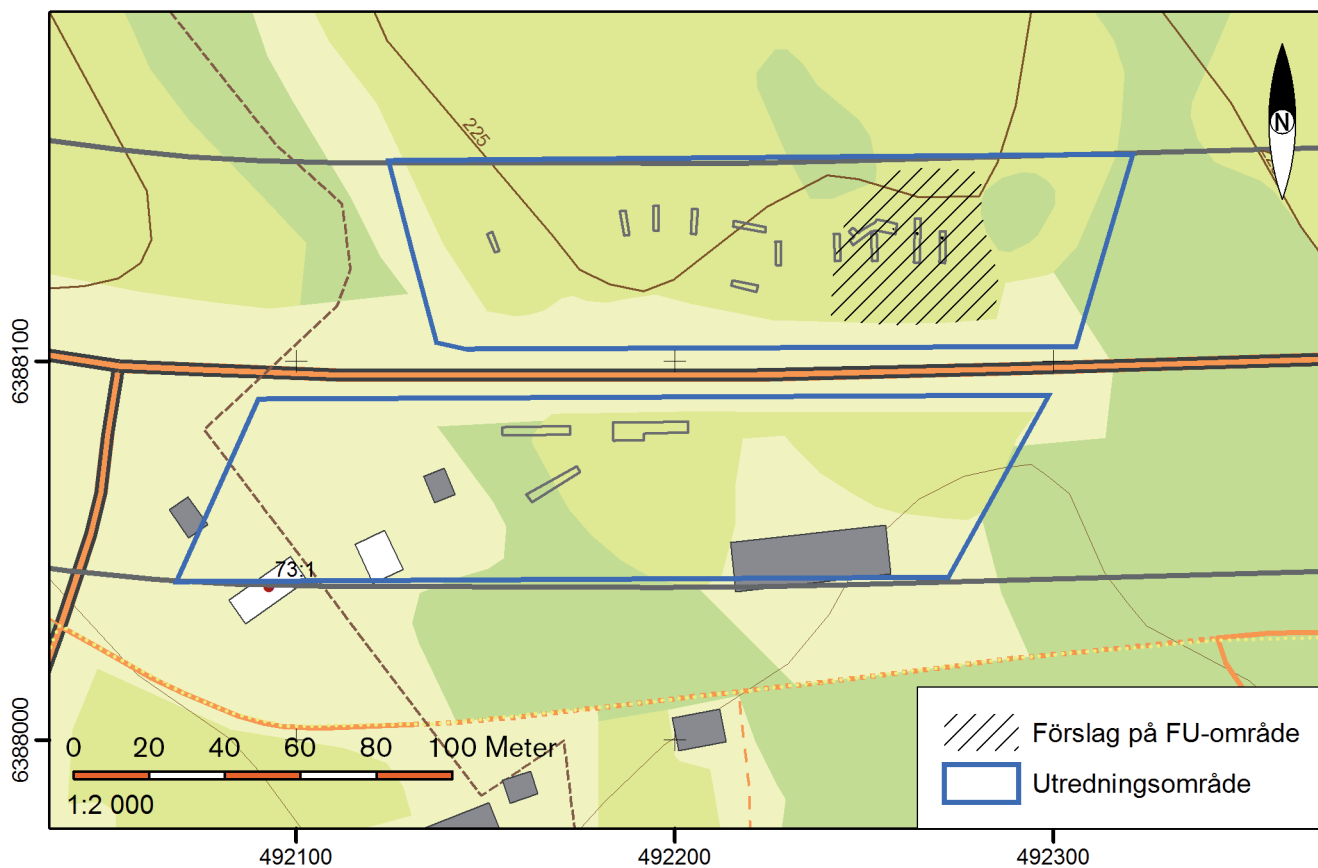
FIGUR 30. Domarringen vid BL16, fornlämning 26:1, Höreda socken. Foto från väster.

FIGUR 31. Övre bilden. Förslag på förundersökningsområde BL001, Bråna.

FIGUR 32. Nedre bilden. Förslag på förundersökningsområde BL010, Rosan.

FIGUR 33. Övre bilden. Förslag på förundersökningsområde BL011, Broarp.

FIGUR 34. Nedre bilden. Förslag på förundersökningsområde BL014, Broarp.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-6328-2014
 Länsstyrelsens beslutsdatum: 2014-10-07
 Jönköpings läns museums dnr: 229/2014
 Beställare: Trafikverket
 Fält- och rapportansvarig: Anna Ödeén
 Fältpersonal: Ilona Carlsson, Jörgen Gustafsson, Annika Jeppsson, Susanne Nordström och Anna Ödeén
 Fältarbetstid: 2014-10-20–2015-04-10
 Län: Jönköpings län
 Kommun: Nässjö och Eksjö kommuner
 Socken: Nässjö, Norra Solberga, Höreda och Eksjö socknar
 Belägenhet: Ekonomiska kartans blad 63E 8iN och 63E 8jN
 Koordinater: N:6389194 E:485108
 Koordinatsystem: Sweref 99 TM
 Undersökningsyta: 15 hektar
 Fornlämningsnummer: 54:1, Eksjö socken
 Fornlämningstyp: Boplats
 Tidsperiod: Odaterad
 Fynd nr: 1-2
 Tidigare undersökningar: Dnr 126/2014

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Tryckta källor

- Agertz, J. 2008. *Om ortnamn i Jönköpings län. Småländska kulturbilder 2008*. Meddelanden från Jönköpings läns hembygdsförbund och stiftelsen Jönköpings läns museum LXXVII. Jönköping.
- Ameziane, J. 2008. *Kring Eksjö stad. Kulturbistorisk förstudie. Landskap och bebyggelse ur ett långtidsperspektiv. Eksjö och Höreda socknar i Eksjö kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2008:94. Jönköping.
- Ameziane, J. 2009. *Mesolitiska och neolitiska landskapsrum. Arkeologiska undersökningar av stenåldersns boplatser i Jönköpings län*. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2009:38. Jönköping.
- Castegren, E. 1964. *Äldre tiders Nässjö. Nässjö socken intill tiden för järnvägens tillkomst*. Nässjö.
- Gustafsson, W. 1986. *Norra Solberga. Bygd och folk. Del 1*. Norra Solberga Hembygdsförening.
- Hagström, G. & S. 2006. *Eksjö socken, sammanställd av Gudrun och Stig Hagström*. Eksjö Sockens Hembygdsgård. Eksjö.
- Höreda hembygdsförening. 1972. *En liten skrift om Höreda Socken i Södra Vedbo*.
- Jansson, K. 2014. *Rv 40 mellan Nässjö och Eksjö. Arkeologisk utredning, etapp 1, inför breddning och delvis ny dragning av riksväg 40 mellan Nässjö och Eksjö, Nässjö, Norra Solberga, Eksjö och Höreda socknar i Nässjö och Eksjö kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2014:37. Jönköping.
- SGU, Sveriges geologiska undersökning 1989a. *Berggrunden i Jönköpings län*. SGU Ser. Ah nr 11 specialkarta.
- SGU, Sveriges geologiska undersökning 1989b. *Karta över känslighet för infiltration av föroreningar i Jönköpings län*. SGU Ser Ah nr 11 specialkarta

Arkiv

Jönköpings läns museum.

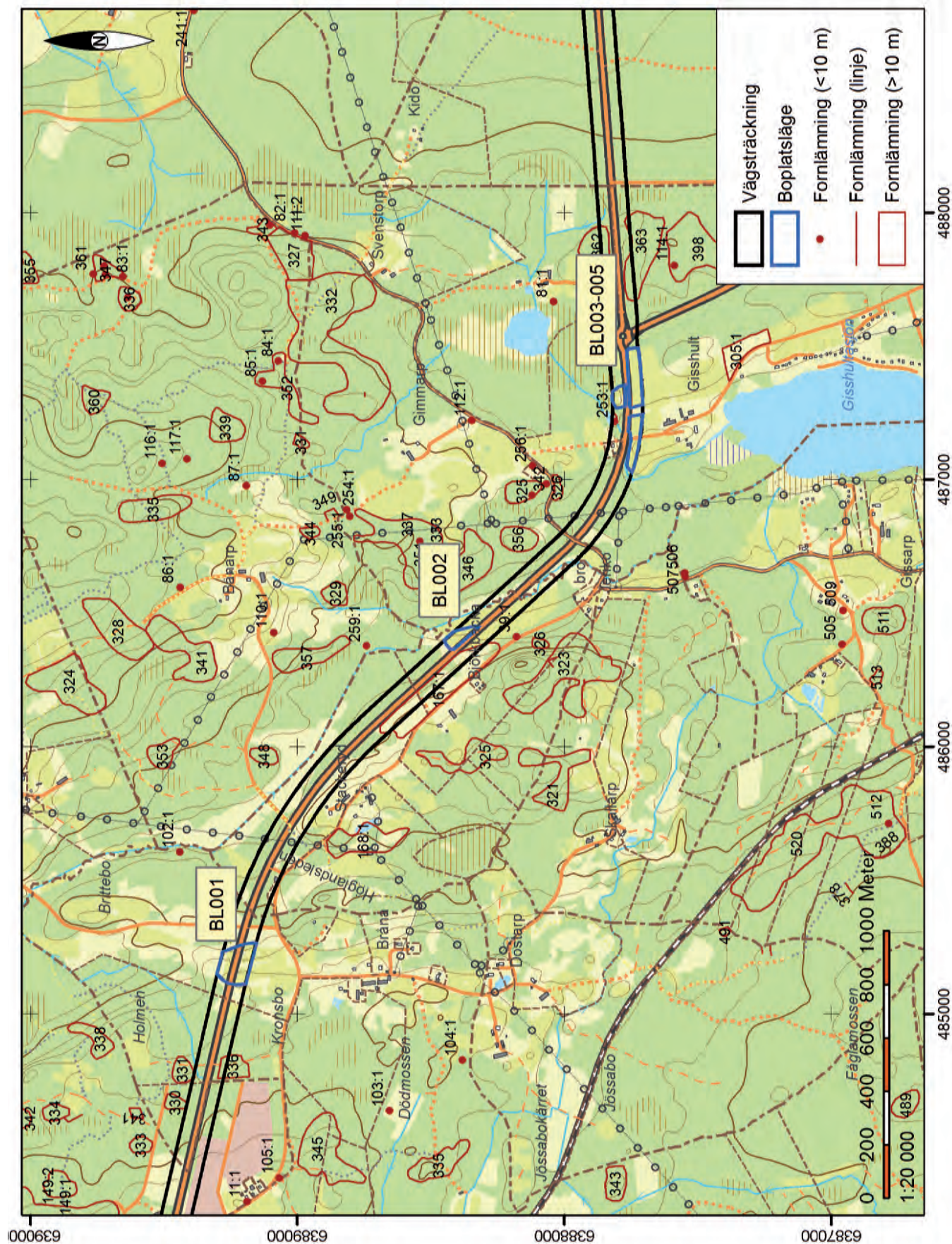
Uppdragsregistret. Databas över arkeologiska uppdrag i Jönköpings län.

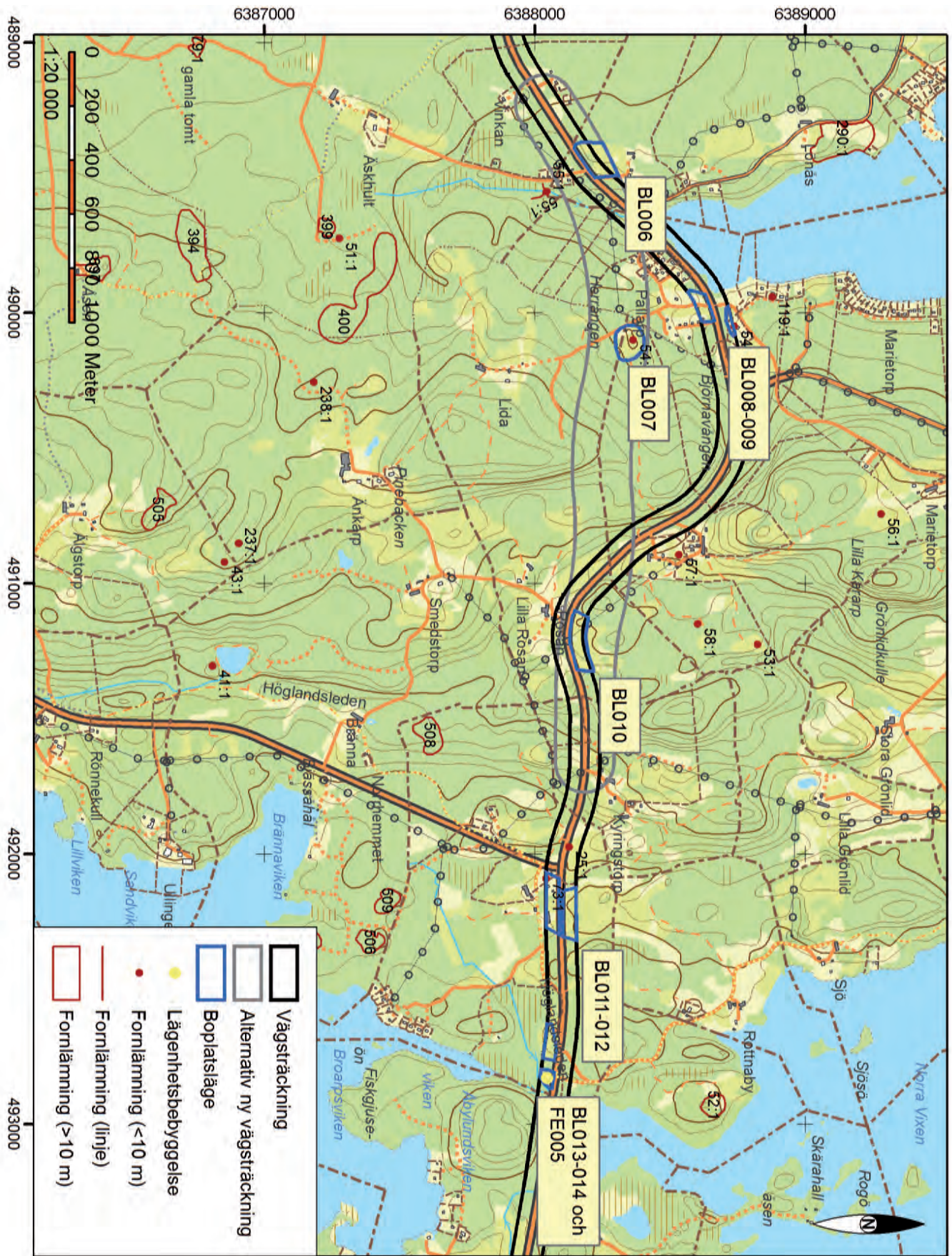
F-Topo. Databas över ortnamn i Jönköpings län.

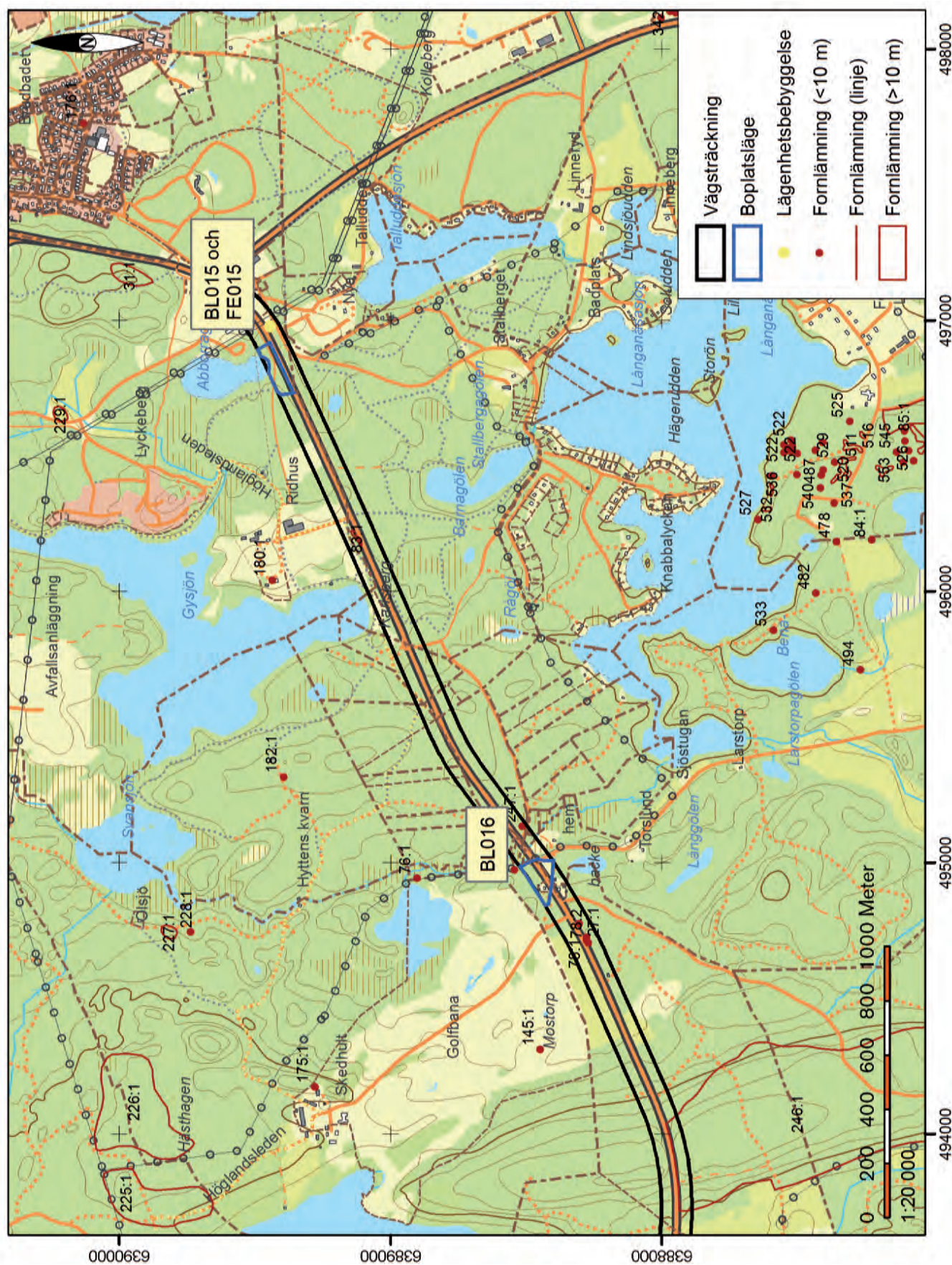
Riksantikvarieämbetets fornminnesregister, FMIS, Fornsök: <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>.

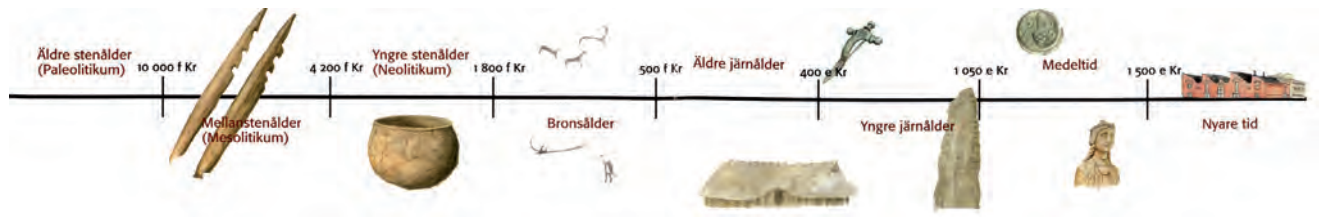
Kartunderlag

Akt: 06-hör-66, Broarp. Storskifte 1805.

Ordlista

- Bronsålder – sträcker sig från 1 800 f.Kr. till 500 f.Kr.
- Bruksretusch – spår av användning på flinta.
- Fossil åker – kallas ibland fornåker. Är åkermark som är varaktigt övergiven och som visar spår av äldre tiders brukningsmetoder. Till exempel röjningsröseområden.
- Förhistorisk tid – den period, före medeltiden eller 1050 e.Kr., då man inte har använt sig av skrift i större omfattning.
- Historisk tid – den period, efter medeltid, då man alltmer använder sig av skrift.
- Härd – eldstad.
- Impediment – odlingshinder.
- Jordebok – en liggare över jordegendomar. Den äldsta i Sverige är från slutet av 1100-talet och tillhörde ett kloster.
- Järnålder – sträcker sig från 500 f.Kr. till 1 050 e.Kr. Kan delas in i äldre järnålder (500 f.Kr.–400 e.Kr.) och yngre järnålder (400–1050 e.Kr.).
- Klosterhemman – gård som ägdes av ett kloster.
- Lägenhetsbebyggelse – lämningar efter en mindre bebyggelseenhet, som inte skattlagts, till exempel torp eller backstuga.
- Medeltid – sträcker sig från 1 050 e.Kr. till 1500 e.Kr.
- Mesolitikum – samlar- och jägarstenåldern från omkring 10 000 f.Kr. till 4 200 f.Kr.
- Neolitikum – bondestenåldern från 4 200 f.Kr. till 1 800 f.Kr.
- Provrutsgrävning – vi gräver rutor och letar igenom jorden genom att skärsläva oss igenom eller sålla den. Kan användas när man till exempel letar efter flinta.
- Plats med tradition – en plats som är knuten till en sägen, en tradition, ett ålderdomligt bruk eller ett märkligt historiskt minne.
- Recent – nutida.
- Ränna – långsmal, dikesliknande färgning i marken.
- Skaftålsyxa – stenyxa med hål för skaft. Kan härstamma från både stenålder och bronsålder.
- Stenålder – sträcker sig från när de första människorna kom hit omkring 10 000 f.Kr. till 1 800 f.Kr. Kan delas upp i samlar- och jägarstenåldern (mesolitikum) och bondestenåldern (neolitikum).
- Stolphål – rund färgning i marken som visar var en stolpe stått.
- Sökschaktning – vi gräver schakt med hjälp av grävmaskin. Det sker skiktvis ned till steril nivå/alven.
- Trindyxa – stenyxa från bondestenålder/neolitikum.

Trafikverket planerar att bredda vägen mellan Nässjö och Eksjö och göra en 1+2 väg. Med anledning av detta har Jönköpings läns museum gjort en arkeologisk utredning i området av sammanlagt 19 lokaler. Arbetet genomfördes i oktober 2014 och april 2015.

Under det här arbetet fann vi fyra områden som innehöll anläggningar som hör till äldre boplatser: till exempel härdar som förknippas med matlagning eller hantverk och stolphål eller rännor som kan höra samman med huskonstruktioner. Förutom detta fann vi flinta inom ett område som visar på att den platsen användes under stenåldern.

De fyra områden som vi anser bör gå vidare till en förundersökning ligger i Bråna (BL001), i Rosan (BL010) och i Broarp (BL011 och BL014).

